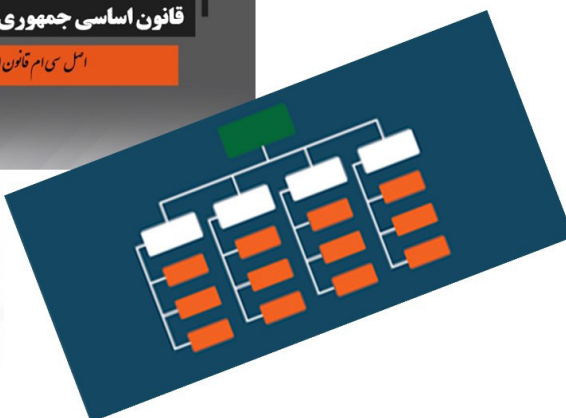

تقسیم کار ملی پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی (تریت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:

۱۴۰۳/۱۲/۱۲

شماره مسلسل: ۲۰۴۷۶

کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

تقسیم کار ملی پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی
(تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور)

نوع گزارش: طرح/ لایحه راهبردی نظارتی

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری)

تهیه و تدوین:

هادی یوسفی (گروه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری)

مدیر مطالعه:

حسین نصیری

اظهار نظر کنندگان داخل مرکز:

سید مجتبی شهرآیینی و نورعلی عبداللهی (دفتر مطالعات مدیریت)

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز:

سید جلال موسوی (عضو هیئت علمی شورای عالی انقلاب فرهنگی)، احمد محجوبیان (نایب رئیس کمیسیون فرهنگی و اجتماعی دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام)

ناظر علمی:

موسی بیات

گرافیک و صفحه آرایی:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

زهره عطاردی

واژه‌های کلیدی:

۱. اصل سی‌ام قانون اساسی
۲. تربیت نیروی انسانی متخصص
۳. تقسیم کار ملی
۴. شورای گسترش آموزش عالی
۵. دانشگاه

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۳/۰۲/۰۱

فهرست مطالب

۶	چکیده
۷	خلاصه مدیریتی
۹	۱. مقدمه
۱۰	۲. امور مربوط به اصل سی ام قانون اساسی
۱۰-۱	۲-۱. امور مربوط به بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور
۱۰-۲	۲-۲. تأمین و تخصیص منابع مورد نیاز جهت تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور
۱۰-۳	۲-۳. آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور
۱۱	۳. الگوی مفهومی تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور مبتنی بر اصل سی ام قانون اساسی
۱۲	۴. وضعیت موجود تقسیم کار ملی در موضوع اصل سی ام قانون اساسی
۱۲	۵. وضعیت موجود در قالب الگوی مفهومی
۱۲-۱	۵-۱. بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور
۱۲-۲	۵-۲. تأمین و تخصیص منابع مورد نیاز جهت تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز
۱۳-۳	۵-۳. آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور
۱۵	۶. چالش های اجرایی شدن اصل سی ام قانون اساسی در وضعیت موجود
۵۱-۱	۶-۱. پراکنده بودن احکام و بندهای مرتبط در اسناد بالادستی، قوانین، آیین نامه ها
۱۷-۲	۶-۲. تنوع امور و فعالیت های مرتبط
۱۸-۳	۶-۳. تعدد و تنوع نهادهای درگیر و عدم وجود ارتباط پویا میان نهادها
۲۰-۷	۷. مطالعه تطبیقی موضوع تربیت نیروی انسانی متخصص از منظر نهادی
۲۳-۸	۸. وضعیت مطلوب تقسیم کار ملی پیاده سازی اصل سی ام قانون اساسی
۲۳-۱	۸-۱. بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور
۲۳-۲	۸-۲. تأمین و تخصیص منابع مورد نیاز جهت تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز
۲۴-۳	۸-۳. تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور
۲۵-۹	۹. اصلاحات مورد نیاز جهت تحقق الگو و پیاده سازی اصل سی ام قانون اساسی
۲۵-۱	۹-۱. تشکیل شورای گسترش آموزش عالی با ادغام شوراهای گسترش موجود
۲۵-۲	۹-۲. تشکیل شورای برنامه ریزی آموزشی با ادغام شوراهای عالی برنامه ریزی موجود
۲۶-۳	۹-۳. انسجام نهادی در موضوع ارزیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی
۲۷-۱۰	۱۰. نتیجه گیری و پیشنهادها
۲۹	منابع و مآخذ

فهرست جداول

۱۵	جدول ۱. موضوع تقسیم کار ملی اصل سی ام در اسناد بالادستی، قوانین و ...
۱۷	جدول ۲. امور و فعالیت های مرتبط با «تربیت نیروی انسانی متخصص»
۱۸	جدول ۳. وظایف و اختیارات نهادهای مرتبط با اصل سی ام قانون اساسی
۲۱	جدول ۴. وضعیت کشورهای منتخب در عوامل مربوط به تربیت نیروی انسانی متخصص

فهرست اشکال

۱۱	شکل ۱. الگوی مفهومی تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور مبتنی بر اصل سی ام قانون اساسی
۱۳	شکل ۲. وضعیت موجود دستگاه های اجرایی در نسبت با فعالیت ها و اقدامات لازم جهت اجرای اصل سی ام قانون اساسی
۲۴	شکل ۳. وضعیت مطلوب اجرایی سازی اصل سی ام قانون اساسی از منظر نهادی

تقسیم کار ملی پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی (تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور)

چکیده

مطالعه حاضر با مفروض گرفتن مفهوم «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» از اصل سی‌ام که از مطالعات پیشین مرکز پژوهش‌های مجلس حاصل شده، به بررسی تقسیم کار ملی پیاده‌سازی این اصل پرداخته است. بدین منظور با استفاده از الگوی مفهومی اقدام به بررسی مسئله در سه مرحله ۱. بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور، ۲. تأمین و تخصیص منابع مورد نیاز جهت تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور و ۳. آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور شد. بر این اساس، بررسی وضعیت موجود در قالب الگوی مفهومی نشان می‌دهد مراحل اول و دوم نیازمند اصلاحاتی به منظور دستیابی به وضعیت مطلوب می‌باشند. این اصلاحات در مرحله اول شامل ادغام شوراهای گسترش آموزش عالی موجود و تشکیل یک شورای گسترش آموزش عالی به صورت فرابخشی و ذیل شورای عالی عتف و استفاده از ظرفیت تمامی دستگاه‌ها و نهادهای مربوط (دارای ظرفیت و توان ارزیابی نیازها، اولویت‌ها و بازار کار) در این زمینه همچون وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سازمان اداری و استخدامی کشور می‌شود. در مرحله دوم پایش کمی و کیفی نیروی انسانی و استفاده از نتایج آن در تخصیص منابع مطرح است، که در وضعیت موجود، این مهم متولی مشخصی نداشته و به صورت هدفمند انجام نمی‌شود که در این خصوص نیز پیشنهاد انسجام نهادی و استفاده از ظرفیت‌های اداری، تشکیلاتی و علمی نهادهای موجود (مؤسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام) در قالب نهاد ملی ارزیابی و تضمین کیفیت نظام آموزش عالی مطرح شد.

شرح / بیان مسئله

در آسیب‌شناسی‌های صورت گرفته و همچنین بررسی چالش‌های اجرایی‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی، یکی از مهم‌ترین چالش‌ها، مشخص نبودن وضعیت نهادی و تقسیم‌کار ملی به‌منظور پیاده‌سازی این اصل است. چراکه حدود وظایف و اختیارات نهادها و دستگاه‌ها در خصوص موضوع تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور مشخص نبوده و با چنین نقصی نمی‌توان انتظار پیاده‌سازی این اصل را داشت. این مهم به معنی وجود ایرادات قانونی و ایراد در ترتیبات نهادی است. بر این اساس، در گزارش حاضر به مطالعه تقسیم‌کار ملی جهت پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی به‌منظور رفع مسائل فوق اقدام شده است.

نقطه‌نظر / یافته‌های کلیدی

مهم‌ترین یافته‌های مطالعه حاضر در بخش بررسی وضعیت موجود تقسیم‌کار ملی جهت پیاده‌سازی اصل سی‌ام (با موضوع تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور) موارد زیر را نشان می‌دهد:

- مغفول ماندن موضوع تقسیم‌کار ملی پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی در اسناد، قوانین، آیین‌نامه‌ها و ...
- تعدد و تنوع نهادهای درگیر در سیاستگذاری و برنامه‌ریزی تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور،
- تنوع امور و فعالیت‌های مرتبط از جمله تدوین سیاست‌ها، قوانین، آیین‌نامه‌ها و ...، تأسیس مؤسسه، تأسیس رشته تحصیلی، تعیین سرفصل‌های دانشگاهی، استخدام نیروی انسانی و ...،
- عدم استفاده از ظرفیت تمامی نهادهای مرتبط.

بر اساس مطالعات تطبیقی تجارب برخی کشورها نشان می‌دهد علاوه بر نوع سیستم اداره کرد کشور، برخی نهادها و سازوکارها در فرایند «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز» نقش ویژه‌ای دارند، برای مثال:

- نهاد ملی ارزیابی و تضمین کیفیت به‌عنوان جزء مهمی از حکمرانی آموزش عالی، مسئول تعیین استانداردهای کیفیت، انجام ارزیابی و اعتباربخشی می‌باشد که نقش ویژه‌ای در پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی ایفا می‌کند.
- انعقاد قرارداد (یا توافق‌نامه‌های عملکرد) بین دولت و دانشگاه‌ها یکی از شیوه‌های متداول تبدیل شده است که علاوه بر ظرفیت تنظیم‌گری میزان و کیفیت تربیت نیروی انسانی، به‌نظر می‌رسد می‌تواند منجر به بهینه‌سازی هزینه‌کرد اعتبارات شود.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

الف) پیشنهادهای سیاستی

- تشکیل شورای گسترش آموزش عالی ذیل شورای عالی عتف با ادغام شوراهای گسترش موجود،
- تشکیل شورای برنامه‌ریزی آموزشی ذیل شورای عالی عتف با ادغام شوراهای برنامه‌ریزی آموزشی موجود،
- انسجام نهادی و استفاده از ظرفیت‌های اداری، تشکیلاتی و علمی نهادهای موجود (مؤسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام) در قالب نهاد ملی ارزیابی و تضمین کیفیت نظام آموزش عالی با اعطای استقلال نهادی،
- استفاده از ظرفیت بند «پ» ماده (۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت در خصوص طراحی و استقرار «سامانه ملی اطلاعات بازار کار» جهت پایش وضعیت موجود نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور.

ب) پیشنهادهای تقنینی

- اصلاح ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به شرح زیر است:
- بند ذیل به‌عنوان بند «۳» و تبصره ذیل آن به‌عنوان تبصره «۳» به ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری الحاق می‌گردد:
- بند «۳»** – سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری برای ایجاد و گسترش «مؤسسه» متناسب با نیازها، اولویت‌ها و ضرورت‌های کشور به‌صورت هدفمند و متناسب با اصل سی‌ام قانون اساسی،
- تبصره «۳»** – با هدف ساماندهی توسعه نظام آموزش عالی و انسجام‌بخشی به فعالیت‌ها، راهبردها، ضوابط و استانداردهای توسعه آموزش عالی و صدور مجوز، شورای گسترش آموزش عالی کشور (با ادغام شوراهای گسترش آموزش عالی شامل شورای گسترش آموزش عالی (ذیل وزارت عتف)، شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی، شورای گسترش وابسته به ستاد کل نیروهای مسلح)، تشکیل می‌شود.
- بند ذیل به‌عنوان بند «۴» و تبصره ذیل آن به‌عنوان تبصره «۴» به ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری الحاق می‌گردد:
- بند «۴»** – سیاستگذاری ارتقای کیفیت و تقویت یکپارچگی برنامه‌ریزی آموزشی و درسی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و مراکز پژوهشی کشور در جهت رفع نیازهای اولویت‌دار علمی کشور بر مبنای نیازهای بازار کار، تقاضای اجتماعی و تحولات علمی،
- تبصره «۴»** – با هدف نهادینه کردن و ارتقای کیفیت برنامه‌ریزی آموزشی و درسی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی و در راستای رفع نیازهای اولویت‌دار علمی کشور، شورای برنامه‌ریزی آموزشی کشور با ادغام شوراهای موجود (شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی (ذیل وزارت علوم، تحقیقات و فناوری)، شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی) ذیل شورای عالی عتف تشکیل می‌شود.
- الحاق یک تبصره به ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری: در راستای کارآمدی شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری یک تبصره به شرح زیر به این ماده الحاق می‌گردد:
- در راستای پیشبرد اهداف و وظایف شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری تمامی نهادها و دستگاه‌های مشمول ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مکلفند داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز مرتبط با وضعیت نیروی انسانی متخصص کشور را در اختیار این نهاد قرار دهند.
- دولت موظف است با هدف تضمین کیفیت آموزش عالی، تعیین معیارهای تخصیص ظرفیت پذیرش دانشجو، تعیین معیارهای اعطای اعتبارات دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (به تفکیک پزشکی و غیرپزشکی) و همچنین تعیین معیارهای ارزیابی عملکرد دانشگاه‌ها در راستای پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی، با استفاده از ظرفیت مصوبه «تأسیس سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور» (مصوب جلسه ۸۸۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۴۰۲/۰۳/۳۰) و بهره‌گیری از ظرفیت‌های اداری، تشکیلاتی و علمی مؤسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام (ISC)، نهاد ملی ارزیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی کشور را به‌عنوان نهادی مستقل و فراوزارتی تأسیس نماید.
- اصلاح بندهای «۱» و «۴» ماده (۱) قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:
- بند «۱»** – تدوین و ارائه سیاست‌ها، تعیین خط‌مشی‌ها و نیز برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های مربوط به تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی پژوهش، خدمات بهداشتی، درمانی، دارویی، بهزیستی و تأمین اجتماعی در راستای تحقق اصل سی‌ام قانون اساسی ذیل مصوبات شورای عالی گسترش آموزش عالی و شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی کشور،
- بند «۴»** – تعیین رشته‌ها و مقاطع تحقیقی مورد نیاز کشور و اجرای برنامه‌های تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی در جهت تحقق اصل سی‌ام قانون اساسی ذیل مصوبات شورای عالی گسترش آموزش عالی و شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی کشور.

۱. مقدمه

در مطالعات مختلف نظام آموزش عالی را به دو سطح سیستم (سطح ملی) و دانشگاه تقسیم‌بندی می‌کنند و اغلب کشورها نیز از این تقسیم‌بندی پیروی می‌نمایند. نظام آموزش عالی کشور نیز با توجه به نوع اداره آن که ساختاری متمرکز دارد، دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است که در هر نوع سیاستگذاری و تصمیم‌گیری باید به دقت مورد توجه قرار گیرد [۱]. پراکندگی سازمانی، تعدد مراکز تصمیم‌گیری و وجود مسیرهای تصمیم‌گیری موازی با عملکرد فراقانونی، از ویژگی‌های نظام آموزش عالی در سطح سیستم در سال‌های اخیر بوده است. علاوه بر دو وزارتخانه اصلی متولی آموزش عالی پزشکی و غیر پزشکی، در حال حاضر طیف گسترده‌ای از مراکز و عوامل تصمیم‌گیری، از قبیل دیگر وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی، سازمان‌های عمومی و نهادهای انقلابی و حوزوی، شوراهای فراوزارتی و ...، علاوه بر جذب بخش عمده‌ای از بودجه آموزش عالی، به نحوی در فرایند سیاستگذاری و تصمیم‌گیری آموزش عالی دخالت دارند، که موجب تداخل در وظایف، اتلاف فرصت‌ها و منابع و بروز تعارض در جهت‌گیری‌ها شده و می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد اصلاحات متعددی در نظام آموزش عالی ایران رقم خورده است که دقت در وضعیت موجود نشان از این مهم دارد که پیامدهای این اصلاحات آنچنان که باید مؤثر نبوده است [۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲]، در این خصوص آمار مربوط به بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی می‌تواند - هر چند نه به صورت کامل و دقیق - شاهدهی بر این مدعا باشد که تناسب کاملی میان رشته‌های دانشگاهی و آموزش‌های ارائه شده در این رشته‌ها با نیازهای بازار کار و اولویت‌های کشور وجود ندارد، موضوعی که به نظر می‌رسد یکی از اهداف مقنن قانون اساسی به منظور پاسخ به نیازها و پیشبرد اولویت‌های کشور بوده است. از طرف دیگر تربیت تعداد قابل توجهی از دانشجویان - در سال ۱۴۰۲ حدود ۳ میلیون و ۲۰۰ هزار نفر - نیازمند سیاستگذاری و برنامه‌ریزی دقیقی است که اساس آن بر عملکرد نهادها و دستگاه‌هایی است که در طول دهه‌های گذشته شکل گرفته و اکنون تصمیمات آنها ساری و جاری است. نهادهای تصمیم‌گیر ذیل وزارتین که امور مرتبط با تربیت نیروی انسانی را در سطوح بخشی سیاستگذاری و برنامه‌ریزی می‌نمایند (شامل شوراهای گسترش، شوراهای برنامه‌ریزی آموزشی و ...) نیز در شکل‌گیری وضعیت موجود نقش مهمی داشته‌اند که با توجه به نقایص عملکردی موجود، بخشی از ناکارآمدی‌ها را می‌توان متوجه این نهادها قلمداد کرد.

طبق مطالعه صورت گرفته یکی از مفاهیم اصلی قابل برداشت از اصل سی‌ام قانون اساسی، «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» است [۱۲]، که به عنوان یکی از کارکردهای اساسی و غیر قابل انکار دانشگاه از زمان تأسیس این نهاد در جوامع مختلف شناخته می‌شود. در گزارش «مفهوم حقوقی سرحد خود کفایی در اصل سی‌ام قانون اساسی»^۲ اقدام به تعریف عبارت «سرحد خود کفایی» شد و منظور از آن «تأمین نیازهای کشور در ابعاد مختلف مبتنی بر توان داخلی و تجارب جهانی» عنوان شد و «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» به عنوان پر تکرارترین عنصر در این رابطه شناسایی شد. از این رو می‌توان گفت امور و فعالیت‌های مرتبط با «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» می‌تواند مبنای فعالیت‌های نهادها و سازمان‌ها در راستای پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی تلقی شده و موضوع تقسیم‌کار ملی (نهادی) پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی با توجه به این کارکرد ویژه آموزش عالی مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به نکته فوق ابتدا باید به بررسی حدود و ثغور این اصل با در نظر گرفتن کارکرد تربیت نیروی انسانی متخصص از قبیل فعالیت‌هایی که در این زمینه باید صورت پذیرد، پرداخت و سپس با توجه به تنوع فعالیت‌ها و دامنه آنها اقدام به طراحی تقسیم‌کار ملی کرد.

۱. منظور از نیروی انسانی متخصص در این گزارش محدود به تربیت‌شدگان در سطح آموزش عالی است و نیروهای آموزش‌دیده خارج از این حوزه را شامل نمی‌شود. همچنین این عبارت تربیت‌شدگان در سطوح مختلف را نیز نشان می‌دهد که در مقاطع مختلف در دانشگاه‌ها مشغول به تحصیل می‌باشند. واژه «مورد نیاز» که بعد از «نیروی انسانی متخصص» آمده است، نشان از کیفیت و کمیتی است که از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی انتظار می‌رود با رعایت آن اقدام به تربیت نیروی انسانی نمایند. ۲. شماره مسلسل: ۱۹۴۹۲، تاریخ انتشار ۱۴۰۲/۱۰/۱۷.

در نهایت بر اساس نتایج دو مرحله قبلی به تعریف/ بازتعریف نهادها یا کارکردها، مأموریت‌ها و فعالیت‌های آنها در راستای پیاده‌سازی این اصل اقدام کرد. در این خصوص کارویژه‌ای که می‌توان از این گزارش انتظار داشت پیشنهاد تدوین یا اصلاح احکام قانونی در این خصوص است که می‌تواند به پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی یاری رساند.

بنابراین سؤالاتی که گزارش حاضر در پی پاسخ به آنهاست شامل موارد زیر است:

۱. وضعیت موجود و مطلوب پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی از منظر نهادی چگونه است؟
۲. وضعیت موجود و مطلوب پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی از منظر قانونی (شامل قوانین موضوعه، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و ...) چگونه است؟
۳. اصلاحات نهادی مورد نیاز جهت پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی کدامند؟
۴. اصلاحات قانونی (شامل قوانین موضوعه، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و ...) مورد نیاز جهت پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی کدامند؟

با توجه به تنوع و گستردگی موضوعی سؤالات فوق، به منظور انسجام در پاسخ، نیاز به چارچوبی است که بتوان از آن طریق علاوه بر نظام‌مند نمودن مطالعه، در قالب مشخصی به وضعیت مطلوب و نتیجه مورد انتظار دست یافت. بر این اساس، ابتدا امور و فعالیت‌های مرتبط با اصل سی‌ام قانون اساسی مورد بررسی قرار می‌گیرد تا بر مبنای آن الگو یا چارچوب مفهومی مطالعه حاضر شناسایی گردد. این بدین معنی است که در گزارش حاضر سؤالات مطرح شده به‌طور جداگانه پاسخ داده نخواهد شد و در قالب الگوی مفهومی مورد بحث قرار خواهند گرفت.

۲. امور مربوط به اصل سی‌ام قانون اساسی

هر قانون، تصمیم یا سیاستی برای اجرایی شدن نیازمند اقدامات و فعالیت‌هایی است. در خصوص موضوع گزارش حاضر نیز با در نظر گرفتن دو نکته اساسی ۱. ماهیت اصل سی‌ام قانون اساسی یعنی «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» و ۲. موضوع تقسیم کار ملی (پیاده‌سازی اصل سی‌ام) که موضوع گزارش حاضر است، امور و فعالیت‌های مرتبط در سه دسته زیر شناسایی و دسته‌بندی شده است:

۲-۱. امور مربوط به بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور

این دسته از امور و فعالیت‌ها با توجه به اهداف و اولویت‌های علمی و فناورانه ترسیم شده در اسناد بالادستی، تحولات علمی و فناورانه در عرصه جهانی، تغییرات بازار کار و نیازها و اولویت‌های کشور و ... توسط دستگاه‌های مربوط انجام می‌شوند. بدین منظور به نظر می‌رسد آمار و داده‌های مربوط به بازار کار، رشته‌ها و گرایش‌های نوین علمی، تمایلات خانواده‌ها و به‌طور کلی تقاضای اجتماعی رشته‌ها می‌تواند مفید باشد.

۲-۲. تأمین و تخصیص منابع مورد نیاز جهت تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور

امور مربوط به تأمین و تخصیص منابع انسانی (اعضای هیئت علمی، کارکنان دانشگاهی و ...)، منابع مالی (اعتبارات دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی) و منابع نرم‌افزاری و سخت‌افزاری که جهت تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور در ذیل این محور قرار می‌گیرد.

۲-۳. آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور

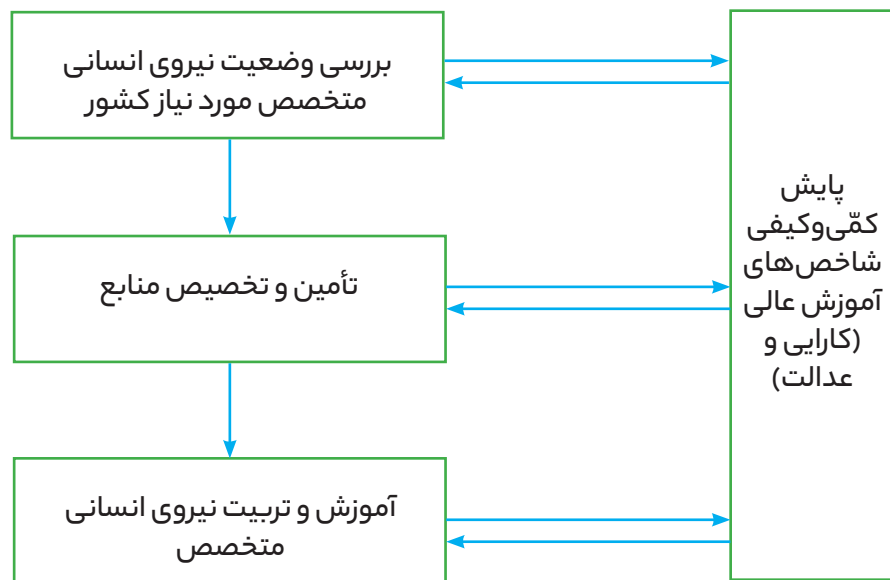
این مرحله در فرایند اجرای اصل سی‌ام عبارت است از کلیه اقدامات و فعالیت‌هایی که توسط دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی جهت آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور صورت می‌پذیرد.

با توجه به امور شناسایی و دسته‌بندی شده در ادامه الگوی مفهومی مرتبط با این امور شناسایی و ترسیم می‌شود.

۳. الگوی مفهومی تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور مبتنی بر اصل سی‌ام قانون اساسی

مطابق با مفهوم مفروض از اصل سی‌ام قانون اساسی در این گزارش (تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور) نیاز است ابتدا در خصوص الگوی مفهومی که می‌تواند در این مطالعه مورد استفاده قرار گیرد توضیحاتی ارائه شود. با توجه به اینکه تربیت نیروی انسانی متخصص فرایندی است که می‌تواند شامل فعالیت‌های متنوعی باشد، از این‌رو الگوی مفهومی نیز براساس فعالیت‌هایی که در این فرایند صورت می‌پذیرد، پیش‌بینی شده است. به‌طور کلی سه مرحله اساسی در فرایند تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور قابل تعریف است. ۱. بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور، ۲. تأمین و تخصیص منابع مورد نیاز و ۳. آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص. نکته مهمی که در این فرایند باید به آن دقت کرد، مربوط به «پایش کمی و کیفی شاخص‌های آموزش عالی» است که در مراحل سه‌گانه فوق می‌تواند به کار آید. در ادامه شکل اولیه مربوط به الگوی مفهومی «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» آمده است.

شکل ۱. الگوی مفهومی تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور مبتنی بر اصل سی‌ام قانون اساسی

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۱. نکته‌ای که باید در این خصوص اشاره شود این است که در این مرحله وضعیت نیروی انسانی متخصص کشور در حوزه‌ها و بخش‌های مختلف از طریق آمار و داده‌های موجود (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، مرکز آمار ایران و ...) مورد بررسی دقیق قرار گرفته و مختصات آن مشخص می‌شود، به‌طوری‌که بتوان از این داده‌ها در تصمیمات قابل اتخاذ در حوزه آموزش عالی در خصوص ایجاد یا انحلال رشته‌های علمی و همچنین اختصاص ظرفیت پذیرش دانشجو جهت تربیت نیروی انسانی متخصص در حوزه‌های اولویت‌دار و مورد نیاز صنعت، خدمات، کشاورزی و ... اقدام کرد.

۴. وضعیت موجود تقسیم کار ملی در موضوع اصل سی ام قانون اساسی

به منظور بررسی وضعیت موجود و شناخت آسیب‌ها و چالش‌های تقسیم کار ملی در موضوع اصل سی ام قانون اساسی باید زمینه‌ها و بستر پیاده‌سازی اصل سی ام قانون اساسی مورد بررسی قرار گیرد. بدین منظور ابتدا این مهم از منظر: ۱. اسناد بالادستی، قوانین و آیین‌نامه‌ها و ...، ۲. نهادهای موجود که قابلیت فعالیت در این حوزه دارند و ۳. امور و فعالیت‌های مرتبط با اصل سی ام قانون اساسی در قالب الگوی مفهومی ارائه می‌شود، سپس چالش‌های وضع موجود تبیین می‌گردد.

۵. وضعیت موجود در قالب الگوی مفهومی

با در نظر گرفتن الگوی مفهومی سه مرحله‌ای پیش گفته در این قسمت وضعیت موجود نهادی و عملکردی نظام آموزش عالی در این سه مرحله مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۵. بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور

به منظور بررسی وضعیت موجود چگونگی «بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» که توسط دستگاه‌ها و نهادهای مختلف صورت می‌پذیرد می‌توان در دو سطح نهادها را مورد بررسی قرار داد؛ دستگاه‌ها و نهادهای درون بخش آموزش عالی و دستگاه‌ها و نهادهای خارج از بخش آموزش عالی. در بخش اول نهادهای مرتبط با حوزه آموزش عالی مورد بررسی قرار می‌گیرد که در حال حاضر چهار شورای گسترش آموزش عالی در دستگاه‌های مختلف به منظور صدور مجوز ایجاد مؤسسه یا رشته تحصیلی مشغول به فعالیت هستند. دو مورد از آنها در وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت درمان و آموزش پزشکی مستقر بوده، یک مورد مربوط به ستاد کل نیروهای مسلح است و یک مورد نیز به حوزه‌های علمیه اختصاص دارد. اما در سطح خارج از آموزش عالی نیز دستگاه‌ها و نهادهای مهمی اقدام به بررسی و رصد وضعیت نیروی انسانی (به ویژه بازار کار) می‌نمایند که شامل وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، مرکز آمار ایران و ... است. نکته مهمی که در این خصوص باید اشاره شود، ارتباط دستگاه‌های درون بخش آموزش عالی با دستگاه‌ها و نهادهای خارج از آن است که باید اذعان داشت، ارتباط سیستمی و پویایی در خصوص آگاهی از وضعیت نیروی انسانی موجود و مورد نیاز بین این دستگاه‌ها شکل نگرفته است. این بدین معنی است که در حال حاضر برای تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور، حوزه آموزش عالی با عدم آگاهی دقیق از وضعیت موجود اقدام به تصمیم‌گیری در خصوص صدور مجوز تأسیس مؤسسه و رشته و همچنین تخصیص ظرفیت دانشجوی به دانشگاه‌ها در رشته‌های مختلف علمی می‌نماید. به بیان دیگر، این مرحله شامل دو فعالیت است: ابتدا بررسی دقیق شرایط موجود و دستیابی به مختصات وضعیت نیروی انسانی متخصص کشور و سپس صدور مجوز تأسیس یا انحلال مؤسسه و رشته دانشگاهی است که شواهد نشان می‌دهد فعالیت دوم بدون وجود داده‌های دقیق و کافی از فعالیت اول و بدون مشارکت کامل تمامی ارکان صورت می‌پذیرد. به طور کلی در وضعیت موجود درخواست تأسیس مؤسسه یا رشته دانشگاهی به شوراهای گسترش ارائه می‌شود و پس از بررسی و تأیید امکان تأسیس آنها وجود خواهد داشت. این بدین معنی است که هیچ‌گونه محدودیتی برای درخواست حتی برای دانشگاه‌ها در خصوص تأسیس دانشکده/پژوهشکده/رشته دانشگاهی و ... وجود ندارد.

۲-۵. تأمین و تخصیص منابع مورد نیاز جهت تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز

با توجه به ماهیت فرابخشی این فعالیت و نقش غیر قابل انکار نهادهای خارج از حوزه آموزش عالی در تأمین و تخصیص منابع (به ویژه مالی)، نهادها و دستگاه‌هایی که در این زمینه در حال فعالیت هستند که عبارتند از: سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارتخانه‌های متولی (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش و هر وزارتخانه یا دستگاه اجرایی که دارای مؤسسه آموزش عالی وابسته است)، سازمان اداری و استخدامی کشور و هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی.

از آنجا که تأمین و تخصیص منابع امری فرایندی است که انجام آن توسط یک نهاد یا سازمان صورت نمی‌پذیرد و زنجیره‌ای از نهادها و سازمان‌ها در مراحل مختلف درگیر می‌باشند، از این رو، از منظر نهادی علاوه بر لزوم وجود نهادهایی جهت انجام امور، هماهنگی میان این نهادها از اهمیت

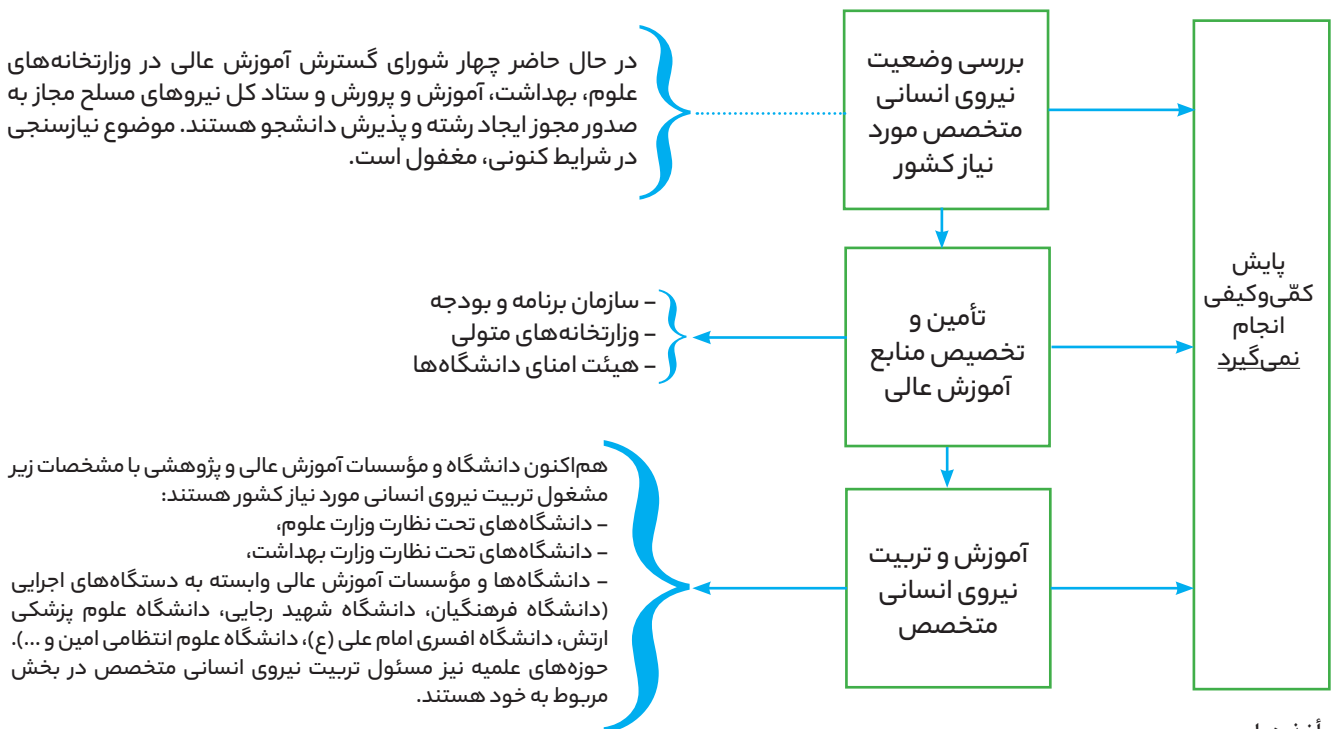
اساسی برخوردار است. به بیان دیگر، ارتباط دوطرفه و تعامل میان نهادهای تأمین و تخصیص دهنده منابع با یکدیگر و با مؤسسات آموزش عالی جهت تأمین نیازها و اولویت‌ها بر اساس شاخص‌هایی همچون کارایی، کفایت و عدالت ضروری به نظر می‌رسد. لازمه این امر نیز وجود پایش کمی و کیفی است. با بررسی این موضوع از بعد نهادی با این نقص مواجه می‌شویم که نهادی که در عمل چنین کارویژه‌ای را انجام دهد وجود ندارد. هر چند که مرکز نظارت و ارزیابی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ۱ و سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور ۲ وظایفی در این خصوص دارد، اما همان گونه که اشاره شد در عمل نظام آموزش عالی مورد پایش و ارزشیابی قرار نمی‌گیرد که از نتایج آن بتوان در تأمین و تخصیص منابع (اعتبارات و امکانات) استفاده کرد. بنابراین می‌توان گفت در مرحله تأمین و تخصیص منابع از نظر نهادی، نیازمند سازمان یا نهادی هستیم که اقدام مربوط به پایش کمی و کیفی را انجام دهد تا مانع از بر زمین ماندن یکی از امور و فعالیت‌های اساسی در پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی شود.

۳-۵. آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور

وظیفه آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور پس از تعیین میزان افراد مورد نیاز در تخصص‌های مختلف و مورد نیاز کشور و تأمین و تخصیص اعتبارات بر مبنای عملکرد توسط نهادهای متولی، با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی کشور است. این بدین معنی است که مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی آخرین گام از اجرایی شدن اصل سی‌ام قانون اساسی را بر عهده دارند، فعالیتی که هم‌اکنون نیز توسط آنها انجام می‌شود. در اینجا مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی شامل تمامی انواع دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دولتی (ذیل وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دستگاه‌های اجرایی) است.

وضعیت موجود پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی (تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور) در قالب الگوی مفهومی پیشنهادی را می‌توان در شکل ۲ مشاهده کرد. جهت تأمین نیازها و اولویت‌ها بر اساس شاخص‌هایی همچون کارایی، کفایت و عدالت ضروری به نظر می‌رسد.

شکل ۲. وضعیت موجود دستگاه‌های اجرایی در نسبت با فعالیت‌ها و اقدامات لازم جهت اجرای اصل سی‌ام قانون اساسی

۱. بند «۳» شرح وظایف مرکز نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت علوم، تحقیقات و فناوری (<https://nezarat.msrt.ir/fa/page/۱۸۲۵/>).
۲. بند «۸» از ماده (۳) (وظایف و اختیارات) اساسنامه سازمان سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور مصوب ۱۴۰۲/۱۲/۰۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی.

در توصیف شکل فوق باید اشاره شود بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور به‌عنوان گام اول در اجرایی‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی با مشکل مواجه است. مشکلات این مرحله عبارت است: ۱. عدم توجه به ظرفیت و کارکرد نهادهای خارج از حوزه آموزش عالی در دستیابی به وضعیت دقیق نیروی انسانی موجود و مورد نیاز بازار کار و ۲. بی‌توجهی به ظرفیت مشورتی دانشگاه‌ها به‌عنوان دستگاهی که آموزش و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز کشور را برعهده دارد. این دو مشکل عمده منجر به تحت‌تأثیر قرار گرفتن فرایند و نتیجه این مرحله شده است. در همین زمینه بند «پ» ماده (۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت^۱ ایجاد «سامانه ملی اطلاعات بازار کار» تکلیف کرده است. در این خصوص باید اشاره شود که در صورت طراحی و استقرار سامانه فوق، می‌تواند به‌عنوان بخشی از داده‌های مورد نیاز جهت پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی مورد استفاده قرار گیرد. اما با توجه به اینکه طراحی و به‌ویژه استقرار چنین سامانه‌ای اولاً نیازمند اقدامات متعددی از قبیل طراحی سامانه و نحوه استقرار آن، چگونگی دستیابی به آمارهای ثبتی (که یکی از معضلات آمارهای مربوط به اشتغال و بیکاری است) و ثانیاً هماهنگی قابل توجه میان دستگاه‌ها در راستای اجرا و دستیابی به داده‌های جامع است که دستیابی به نتایج نهایی را با تردیدهایی همراه می‌کند. از سوی دیگر، در این حکم قانونی نیز به نهاد تربیت‌کننده نیروی انسانی متخصص (دانشگاه) توجه خاصی نشده است و از این منظر می‌توان گفت جامعیت آمار (طرف عرضه) خدشه‌دار خواهد شد.

به‌طور کلی براساس شکل ۲ می‌توان گفت در بازه زمانی کنونی برای نظام آموزش عالی مشخص نیست که چه تعداد نیرو در بخش‌ها و حوزه‌های مختلف (صنعت، خدمات، کشاورزی و ...) مورد نیاز کشور است تا با توجه به این نیازها اقدامات خود را ساماندهی نماید. همچنین دانشگاه‌ها با توجه به وجود اعضای هیئت علمی در گروه‌های علمی مختلف از ظرفیت عظیمی در شناسایی نیازها و در نتیجه اجرای مطلوب‌تر این فرایند برخوردار هستند که در حال حاضر چندان توجهی به آنها نمی‌شود. بر مبنای وجود مشکلات تعامل بین دستگاه‌ها در دستیابی به چشم‌انداز دقیق از وضعیت نیروی انسانی و همچنین تصمیم‌گیری (صدور مجوز/ انحلال) در خصوص فعالیت مؤسسات به همین دلیل از خط چین به جای خط در شکل ۲ استفاده شده است.

همچنین همان‌گونه که در بررسی وضعیت موجود مشخص شد، به‌طور کلی ارتباط میان نهادهای متولی امر تربیت نیروی انسانی متخصص پویا نبوده و از وضعیت مناسبی برخوردار نیست. این وضعیت در مرحله دوم نیز به‌وضوح قابل مشاهده است، جایی که نیازمند ارتباط نهادهای ارزیابی‌کننده با نهادهای تأمین و تخصیص‌دهنده منابع هستیم، ولی این مهم صورت نگرفته است. بنابراین روابطی که باید در شکل با استفاده از پیکان‌های دوطرفه نشان داده می‌شد به دلیل دوطرفه نبودن از پیکان‌های یک‌طرفه استفاده شده است. در ادامه چالش‌های اجرایی در وضعیت موجود به‌صورت دقیق‌تری مورد بررسی قرار گرفته است.

۱. «به‌منظور توسعه پایگاه‌ها آمار و اطلاعات بازار کار و سامانه‌های کاریابی برای استفاده همه بخش‌ها از جمله بخش خصوصی، شهرداری‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد و نظارت بر فعالیت آنها، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با همکاری مرکز آمار ایران و سایر مراجع اطلاعاتی را مکلف کرده است تا حداکثر ظرف سه ماه از لازم‌الاجرا شدن این قانون نسبت به طراحی و استقرار «سامانه ملی اطلاعات بازار کار» مشتمل بر توصیف و تحلیل سالیانه وضعیت بازار کار، برآورد وضعیت آتی بازار کار در دوره‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت به تفکیک مهارت‌ها، تخصص‌ها و توزیع جغرافیایی، برآورد تقاضای بازار کار به تفکیک سطوح تحصیلی، جنسیت و توزیع منطقه‌ای (تا سطح شهرستان) و اعلام استانداردهای مشاغل با رعایت قانون مدیریت داده‌ها و اطلاعات ملی و قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار (مصوب ۱۴۰۰/۱۲/۲۴) با اصلاحات و الحاقات بعدی در چارچوب استاندارد بین‌المللی طبقه‌بندی مشاغل و حرف (آی. اس. سی. او) با رعایت موازین شرعی اقدام کند».

۶. چالش های اجرایی شدن اصل سی ام قانون اساسی در وضعیت موجود

۶-۱. پراکنده بودن احکام و بندهای مرتبط در اسناد بالادستی، قوانین، آیین نامه ها

تقسیم کار ملی در خصوص سازو کار پیاده سازی اصل سی ام قانون اساسی نیز همانند سایر موضوعات حقوقی پس از طرح شدن در قانون اساسی با تأکید بر سه بخش ۱. بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور، ۲. تأمین و تخصیص منابع مورد نیاز و ۳. آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص باید در سلسله مراتب اسناد بالادستی، قوانین موضوعه، آیین نامه ها، دستورالعمل ها و ... پرداخته شود. بدین منظور محتوای اسناد بالادستی، قوانین، آیین نامه ها، دستورالعمل ها و ... مورد بررسی قرار گرفت و نتایج در جدول زیر خلاصه شده است. گفتنی است، در این بخش گزاره های سیاستی یا آن دسته از احکامی که به صورت مستقیم یا تلویحی به موضوع تقسیم کار میان نهادها یا تعیین تکلیف وظایف و اختیارات آنها در خصوص موضوع اصل سی ام قانون اساسی اشاره داشته اند مورد توجه قرار گرفته است.

جدول ۱. موضوع تقسیم کار ملی اصل سی ام در اسناد بالادستی، قوانین و ... [۱۳]، [۱۴] و [۱۸]

سند/ قانون / دستورالعمل یا ...	محتوای مرتبط با تقسیم کار اصل سی ام قانون اساسی	تناسب با مراحل الگوی مفهومی
نقشه جامع علمی کشور مصوب ۱۳۸۹	سیاستگذاری و تصمیم گیری کلان و راهبردی نظام علم و فناوری، روزآمدسازی و اجرایی کردن نقشه جامع علمی کشور و ارزیابی و نظارت بر حسن اجرای آن، سیاستگذاری کلان برای همکاری های بین المللی در عرصه علم و فناوری و تصویب اسناد ملی فناوری های اولویت دار بر عهده شورای عالی انقلاب فرهنگی است که با سازوکار مورد نظر شورا انجام می گیرد. راهبرد کلان ۱: اصلاح ساختارها و نهادهای علم و فناوری و انسجام بخشیدن به آنها و هماهنگ سازی نظام تعلیم و تربیت، در مراحل سیاستگذاری و برنامه ریزی کلان. راهبرد کلان ۶: انسجام بخشی و تقویت یکپارچگی در سیاستگذاری، نظارت و اعتبارسنجی در نظام آموزش عالی کشور؛ طراحی الگوی گسترش آموزش عالی کشور متناسب با حوزه های اولویت دار علم و فناوری، نوع مؤسسات، اوضاع اقلیمی و نیازهای جامعه و اشتغال فارغ التحصیلان مبتنی بر نقشه جامع علمی کشور.	– کلیت الگو (مراحل سه گانه)
قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۳	– برنامه ریزی اجرایی، آموزشی و تحقیقاتی متناسب با نیازها و تحولات علمی و فنی در جهان، تعیین ضوابط، معیارها و استانداردهای علمی مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی، رشته ها و مقاطع تحصیلی، – تأیید اساسنامه و صدور مجوز ایجاد یا توسعه هرگونه واحد آموزش عالی و تحقیقاتی دولتی، – بررسی و پیشنهاد اولویت های تخصیص منابع در حوزه های علوم، تحقیقات و فناوری به سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.	– بررسی وضعیت – تربیت نیروی انسانی متخصص
قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۷	– تدوین و ارائه سیاست ها، تعیین خط مشی ها و نیز برنامه ریزی برای فعالیت های مربوط به تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی پژوهش، خدمات بهداشتی، درمانی، دارویی، بهزیستی و تأمین اجتماعی، – تعیین رشته ها و مقاطع تحقیقی مورد نیاز کشور و اجرای برنامه های تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی در جهت نیل به خودکفایی، – برنامه ریزی به منظور توزیع متناسب و عادلانه نیروی انسانی و سایر امکانات کشور با تأکید اولویت برنامه های بهداشتی و رفع نیاز مناطق محروم و نیازمند.	– بررسی وضعیت – تربیت نیروی انسانی متخصص

تناسب با مراحل الگوی مفهومی	محتوای مرتبط با تقسیم‌کار اصل سی‌ام قانون اساسی	سند / قانون / دستورالعمل یا ...
<p>بررسی وضعیت - تربیت نیروی انسانی متخصص</p>	<p>- تعیین سیاست‌ها، راهبردها، ضوابط و استانداردهای توسعه آموزش عالی، پژوهش و فناوری متناسب با برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، - تعیین سیاست‌های تأسیس و توسعه هرگونه «مؤسسه» یا واحدهای تابعه آن، - تعیین سیاست‌ها و استانداردهای لازم به منظور تعلیق فعالیت و یا انحلال هریک از «مؤسسه»ها و واحدهای تابعه آنها، - تعیین ضوابط و شاخص‌های لازم برای ایجاد رشته در «مؤسسه» در دوره‌های تحصیلی مختلف، - تعیین ضوابط و معیارهای کلی پذیرش دانشجو در «مؤسسه» در رشته‌ها و دوره‌های تحصیلی مصوب، - صدور مجوز تأسیس و توسعه هرگونه «مؤسسه» یا واحدهای تابعه آن با رعایت ضوابط و مقررات مربوط، - صدور مجوز ایجاد و توسعه رشته در دوره‌های تحصیلی «مؤسسه» با رعایت ضوابط و مقررات مربوط، - بررسی و تصمیم‌گیری به منظور تعلیق فعالیت و یا انحلال هریک از «مؤسسه»ها و واحدهای تابعه آنها با رعایت ضوابط و مقررات مربوط، - بررسی و تصویب تأسیس «مؤسسه» با مشارکت دانشگاه‌ها و مراکز علمی خارج از کشور، - تصویب اساسنامه «مؤسسه» با رعایت اساسنامه الگو.</p>	<p>آیین‌نامه شورای گسترش آموزش عالی / وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۹۳</p>
<p>بررسی وضعیت - تربیت نیروی انسانی متخصص</p>	<p>- تصویب سیاست‌های کلی برنامه‌ریزی آموزشی و درسی در تمام رشته‌ها و دوره‌های تحصیلی دانشگاهی، - تصویب سیاست‌های تعمیق ارتباط برنامه‌های آموزشی و درسی با نیازهای جامعه، - تصویب سیاست‌های هماهنگ‌سازی توسعه برنامه‌های آموزشی و درسی متناسب با مزیت‌های نسبی و نیازهای اولویت‌دار کشور - تصویب عناوین و اهداف رشته‌های تحصیلی جدید دانشگاهی، - تصویب ضوابط و استانداردهای اجرایی ارتقای کیفیت برنامه‌های آموزشی و درسی در دانشگاه، - تصویب سازوکارهای نظارتی بر تدوین و نحوه اجرای برنامه‌های درسی رشته‌های تحصیلی دانشگاه، - ایجاد سازوکارهای لازم به منظور تسهیل در امر برنامه‌ریزی آموزشی و درسی و تنوع‌بخشی برنامه‌ها به منظور رشد و توسعه علوم.</p>	<p>آیین‌نامه شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی / وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۹۳</p>

بررسی جدول فوق نشان می‌دهد اسناد بالادستی به‌طور پراکنده به موضوع تقسیم‌کار ملی در خصوص اصل سی‌ام قانون اساسی ورود کرده‌اند، به‌طوری‌که در نقشه جامع علمی کشور تنها وظیفه سیاست‌گذاری کلان حوزه علم و فناوری به شورای عالی انقلاب فرهنگی واگذار شده و در خصوص تعیین تکلیف (کلان) امور مرتبط با اصل سی‌ام قانون اساسی که در اینجا «تربیت نیروی انسانی متخصص و با کیفیت مورد نیاز کشور» مدنظر است، چه به‌صورت صریح و چه ضمنی به حوزه عمل نهادها و دستگاه‌ها ورود نشده است. اما در سطح قوانین و آیین‌نامه‌ها که به‌صورت مستقیم برای یک نهاد یا دستگاه خاص و یا در یک حوزه مشخص تدوین شده و تصویب شده است، باید عنوان کرد که تکالیف نهادها و دستگاه‌ها و یا امور مربوط به موضوع قانون یا آیین‌نامه تا حدی واضح شده است. در بحث آسیب‌شناسی و به‌عنوان یک تحلیل باید اشاره شود که هر چند ماهیت اسناد بالادستی کلان می‌باشد، اما عدم ورود به موضوعی همچون تقسیم‌کار ملی و مشخص نکردن حدود و ثغور آن (حتی به‌صورت کلی) خود یک آسیب مهم در این زمینه است. دقت در قوانین نیز نشان می‌دهد به‌رغم وجود احکامی در رابطه با موضوع «تربیت نیروی انسانی متخصص»، اما تمامی شئون موضوع اصل سی‌ام قانون اساسی مورد بررسی قرار نگرفته است. این شئون را می‌توان در «کیفیت تربیت نیروی انسانی متخصص»، نیازها و اولویت‌های تربیت نیروی انسانی متخصص، چگونگی تشخیص سرحد خودکفایی در تربیت نیروی انسانی متخصص و مواردی از این دست عنوان کرد.

با توجه به اینکه در تقسیم‌کار ملی باید در یک کل منسجم (یا به‌صورت یک سند/قانون/مصوبه یا در قالب اسناد/قوانین/مصوبات جدا از هم ولی در ارتباط با یکدیگر) به موضوع مورد نظر پرداخت، می‌توان گفت علاوه بر اینکه اسناد، قوانین، آیین‌نامه‌ها و ... خود از نظر محتوایی می‌توانند حاوی برخی از گزاره‌های سیاستی یا احکام مرتبط باشند، باید ارتباط آنها با سایر اسناد، قوانین، آیین‌نامه‌ها و ... مشخص باشند تا بتوان تقسیم‌کار ملی را در سطوح مختلف ردیابی و مشاهده کرد. با در نظر گرفتن نکات فوق می‌توان گفت اسناد بالادستی، قوانین، آیین‌نامه‌ها

و ... که در موضوع «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» به‌طور پراکنده به این مهم پرداخته و هر چند گزاره‌ها و احکامی در این خصوص مطرح شده، اما از نظر انسجام و ارتباط محتوایی دچار مشکلات اساسی هستند.

۲-۶. تنوع امور و فعالیت‌های مرتبط

با در نظر گرفتن مفهوم «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» به‌عنوان کارکرد اصلی قابل برداشت از اصل سی‌ام قانون اساسی فعالیت‌های مرتبط با این کارکرد را می‌توان از تأسیس مؤسسه، تأسیس رشته تحصیلی، برنامه‌ریزی، استخدام نیروی انسانی و رتبه‌بندی مؤسسات و فعالیت‌های مرتبط با ارزیابی در نظر گرفت. در جدول زیر علاوه بر امور و فعالیت‌های مرتبط، نهادهای متولی آن امور نیز اشاره شده است.

جدول ۲. امور و فعالیت‌های مرتبط با «تربیت نیروی انسانی متخصص»

امور / فعالیت‌ها	نهاد / نهادهای متولی کنونی	تناسب با الگوی مفهومی
تدوین سیاست‌ها، قوانین، آیین‌نامه و ... مرتبط	مجلس شورای اسلامی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت علوم، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مؤسسه	- تمامی مراحل
رصد وضعیت نیروی متخصص مورد نیاز	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، مرکز آمار ایران، سازمان برنامه و بودجه، وزارتین علوم و بهداشت	- بررسی وضعیت
سیاست‌های کلان آمایشی و آموزشی	سازمان برنامه و بودجه، شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارتین علوم و بهداشت	- بررسی وضعیت
ظرفیت پذیرش دانشجو	دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی، شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی	- بررسی وضعیت
سنجش و پذیرش دانشجو	سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور	- بررسی وضعیت
تأسیس مؤسسه	مجلس شورای اسلامی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شوراهای گسترش آموزش عالی	- تأمین و تخصیص منابع
تأسیس رشته تحصیلی	شوراهای گسترش آموزش عالی	- تأمین و تخصیص منابع
استخدام نیروی انسانی	سازمان اداری استخدامی کشور، وزارتخانه، مؤسسه	- تأمین و تخصیص منابع
تأمین و توزیع منابع مالی	مؤسسه، وزارت علوم، سازمان برنامه و بودجه، مجلس شورای اسلامی	- تأمین و تخصیص منابع
تعیین سرفصل‌های دانشگاهی	مؤسسه، دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارتین، شورای عالی برنامه‌ریزی	- تربیت نیروی انسانی
آموزش تخصصی نیروی انسانی	مؤسسه (دولتی و غیردولتی)	- تربیت نیروی انسانی
ارزیابی و اعتبارسنجی و تضمین کیفیت	دفاتر ارزیابی مؤسسات، وزارتین علوم و بهداشت، سازمان سنجش آموزش کشور / سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزشی کشور	- تمامی مراحل

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

همان‌گونه که در جدول فوق مشخص است، فعالیت‌های مرتبط با تربیت نیروی متخصص هر یک مربوط به یک یا چند نهاد متولی است. در خصوص فعالیت‌ها ذکر این نکته مهم است که هر کدام از این فعالیت‌ها در سطح خاصی انجام می‌شود. به‌بیان دیگر، سطح فعالیت مربوط به تأسیس مؤسسه با فعالیت تعیین سرفصل‌های دانشگاهی متفاوت بوده و از این منظر نهادهای متفاوتی نیز به‌عنوان متولی در حال فعالیت هستند. همچنین برخی امور و فعالیت‌ها به‌دلیل فرایند انجام آن توسط چند متولی انجام می‌شود، مانند تأمین و توزیع منابع مالی که این امر باید در تقسیم‌کار ملی مورد توجه قرار گیرد. البته در امور مانند تأسیس مؤسسه، هر چند فعالیت در سطوح مختلف انجام نمی‌شود، ولی بیش از یک نهاد اقدام به صدور مجوز می‌نمایند. دقت در فعالیت‌های فوق نشان می‌دهد شاید برخی از فعالیت‌ها به‌دلیل ماهیت متفاوت قابل جمع و انجام توسط یک نهاد نباشند، اما در خصوص برخی امور دیگر همچون امور مربوط به سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و مقرر کردن شاید بتوان یک دستگاه را به‌عنوان مسئول در نظر گرفت.

۳-۶. تعدد و تنوع نهادهای درگیر و عدم وجود ارتباط پویا میان نهادها

در یک نگاه کلان نظام آموزش عالی از نظر ساختاری (دستگاه‌های سیاستگذار، قانونگذار، مجری، ارزیابی کننده و ...) شامل نهادهای مختلفی است. شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجلس شورای اسلامی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جهاد دانشگاهی، دانشگاه آزاد اسلامی، سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور و ... که هر یک بر اساس قوانین تشکیل، اساسنامه‌ها و مصوبات مرتبط با تأسیس یا وظایف و اختیارات به فعالیت می‌پردازند. در جدول ۳ به نهادها و دستگاه‌هایی که به نحوی از انحا با موضوع اصلی سی‌ام قانون اساسی ارتباط دارند پرداخته شده و وظایف و اختیارات آنها در این زمینه احصا شده است.

جدول ۳. وظایف و اختیارات نهادهای مرتبط با اصل سی‌ام قانون اساسی

ردیف	نهاد / سازمان	وظایف / اختیارات
۱	مجلس شورای اسلامی	- تصویب قوانین مربوط به تشکیل، اهداف و وظایف دستگاه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با آموزش عالی - نظارت بر عملکرد دستگاه‌هایی که به نحوی از انحا از اعتبارات عمومی دولت استفاده کرده و به موضوع «تربیت نیروی انسانی متخصص» می‌پردازند. - تصویب برنامه‌های راهبردی نظام آموزش عالی در برنامه‌های توسعه / پیشرفت پنج‌ساله
۲	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	- هدف: تأمین نیروی انسانی متخصص کشور - مأموریت: تمهید سازوکارهای لازم برای ایجاد هم‌سویی میان فعالیت‌های آموزشی، تحقیقاتی و فناوری، تقویت ارتباط دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی با بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور - پیشنهاد ضوابط و معیارهای کلی پذیرش دانشجویان به مراجع ذی‌صلاح - تعیین ضوابط، معیارها و استانداردهای علمی مؤسسات آموزش عالی - ارزیابی و اعتبارسنجی علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی - بررسی و پیشنهاد اولویت‌های تخصیص منابع در حوزه‌های علوم، تحقیقات و فناوری به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور [۱۳]
۳	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	- تدوین و ارائه سیاست‌ها، تعیین خط‌مشی‌ها و نیز برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های مربوط به تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی پژوهش، خدمات بهداشتی، درمانی، دارویی، بهزیستی و تأمین اجتماعی - تعیین رشته‌ها و مقاطع تحقیقی مورد نیاز کشور و اجرای برنامه‌های تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی در جهت نیل به خودکفایی [۱۴]
۴	شورای عالی انقلاب فرهنگی و شوراهای اقماری	- تحول و ارتقای نظام آموزش عالی، علم، فناوری، نوآوری و اقتصاد دانش بنیان کشور - سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و طراحی اقدامات حوزه دانش و فرهنگ - سیاستگذاری به منظور بازنگری و اصلاح ضوابط کلی نظام جذب، پرورش، حفظ و ارتقای مدیران، استادان، معلمان و دانشجویان در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی و فرهنگی و مدارس کشور [۱۵]
۵	سازمان برنامه و بودجه کشور	- تهیه برنامه درازمدت با تبادلی نظر با دستگاه‌های اجرایی و تسلیم آن به هیئت وزیران - تهیه برنامه پیشرفت پنج‌ساله [۱۶]
۶	سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور	- استقرار و تعالی نظام جامع سنجش آموزش کشور با تأکید بر استانداردسازی و نظارت بر سنجش کیفیت آموزشی و تربیتی دانش‌آموزان در آموزش و پرورش به خصوص در مقطع متوسطه دوم، سنجش توانمندی آموزشی متقاضیان ورود به سطوح مختلف آموزش عالی و سنجش شایستگی و توانمندی‌های شغلی دانش‌آموزان آموزش عالی - استقرار و تعالی نظام جامع رصد، نظارت، ارزشیابی، اعتبارسنجی و رتبه‌بندی و تضمین کیفیت بیرونی نظام آموزش کشور - استقرار و تعالی نظام اعتبارسنجی آموزش عالی غیررسمی [۱۷]
۷	شوراهای گسترش آموزش عالی (شورای گسترش آموزش عالی، شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی، شورای گسترش حوزه‌های علمیه)	- تعیین سیاست‌ها، راهبردها، ضوابط و استانداردهای توسعه آموزش عالی، پژوهش و فناوری متناسب با برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور - تعیین سیاست‌های تأسیس و توسعه هرگونه «مؤسسه» یا واحدهای تابعه آن - تعیین سیاست‌ها و استانداردهای لازم به منظور تعلیق فعالیت و یا انحلال هر یک از «مؤسسه»ها و واحدهای تابعه آنها - تعیین ضوابط و شاخص‌های لازم برای ایجاد رشته در «مؤسسه» در دوره‌های تحصیلی مختلف - تعیین ضوابط و معیارهای کلی پذیرش دانشجویان در «مؤسسه» در رشته‌ها و دوره‌های تحصیلی مصوب - صدور مجوز تأسیس و توسعه هرگونه «مؤسسه» یا واحدهای تابعه آن با رعایت ضوابط و مقررات مربوط - صدور مجوز ایجاد و توسعه رشته در دوره‌های تحصیلی «مؤسسه» با رعایت ضوابط و مقررات مربوط - بررسی و تصمیم‌گیری به منظور تعلیق فعالیت و یا انحلال هر یک از «مؤسسه»ها و واحدهای تابعه آنها با رعایت ضوابط و مقررات مربوط [۱۸]

ردیف	نهاد / سازمان	وظایف / اختیارات
۸	دانشگاه آزاد اسلامی	- حدود فعالیت آموزشی و پژوهشی دانشگاه از حیث مقطع و رشته تحصیلی و از حیث ایجاد واحدهای وابسته، به تناسب رشته با توجه به مجوز شوراهای گسترش آموزش عالی وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت درمان و آموزش پزشکی تعیین می‌گردد [۱۹].
۹	دانشگاه‌های غیردولتی- غیرانتفاعی	- تأمین نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور - گسترش آموزش عالی در کشور به نحوی که بتواند پاسخ‌گوی نیاز جامعه برای کسب علم باشد [۲۰]
۱۰	صندوق رفاه دانشجویان	- هماهنگی در تعیین درصد دانشجویان متقاضی وام، نوع و میزان وام و کمک به دانشجویان مشمول دریافت در داخل و خارج کشور با هماهنگی وزارتین علوم و بهداشت - هماهنگی در تعیین مبلغ و چگونگی پرداخت وام‌ها و اجاره‌بهای خوابگاه‌های دانشجویی - تصویب آیین‌نامه‌های اجرایی صندوق با رعایت قوانین و مقررات مربوط - تعیین نمونه و نوع تعهد استفاده‌کنندگان از مزایای صندوق - تصویب ضوابط مربوط به سرمایه‌گذاری برای ایجاد درآمد و نیل به خودکفایی صندوق [۲۱]
۱۱	سازمان اداری و استخدامی کشور	- تبیین نقش و مأموریت‌های بخش‌های مختلف دولتی، عمومی و سازمان‌های مردم‌نهاد از نظر مدیریتی و اداری - سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، راهبری و مدیریت، هماهنگی و نظارت بر وظایف مربوط به امور اداری و استخدامی در سطح کشور به خصوص در بخش دولتی شامل: ساختارهای سازمانی، توسعه سرمایه انسانی دولت، آمار و برنامه‌ریزی نیروی انسانی، راهبری توسعه دولت الکترونیک، مدیریت فرایندهای سازمانی، اصلاح سیستم‌ها و روش‌ها، مدیریت دانش، جبران خدمت، سلامت اداری، ارزشیابی و طبقه‌بندی مشاغل، مدیریت عملکرد و ارزیابی عملکرد، صیانت از حقوق شهروندی و حقوق کارکنان دولت در نظام اداری. - طراحی، بهینه‌سازی و استقرار نظام‌های اداری و مدیریتی مورد نیاز برای تحقق برنامه‌های توسعه با همکاری سازمان برنامه و بودجه کشور [۲۲] - ادغام شوراهای با وظایف مشابه یا متداخل، به‌جز شوراهایی که به‌موجب قانون اساسی، اذن مقام معظم رهبری و یا به‌موجب قانون ایجاد شده‌اند [۲۳].
۱۲	شورای عالی اداری	- اصلاح ساختار تشکیلات دستگاه‌های اجرایی به استثنای دستگاه‌هایی که احکام آنها در قانون اساسی آمده و یا به امر امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری تأسیس شده است. - تجدیدنظر در ساختار داخلی دستگاه‌های اجرایی به منظور ایجاد انسجام تشکیلاتی و حذف وظایف موازی، مشابه و تکرار. - بازنگری و اصلاح نظام تصمیم‌گیری شوراهای و کمیته‌های کشور به نحوی که ضمن ارتقای کیفی و کوتاه نمودن مراحل آن مراجع و نهادهای تصمیم‌گیرنده موازی و غیرضرور حذف شوند. - تدوین مقررات لازم برای اجرای صحیح احکام این قانون [۲۴].
۱۳	جهاد دانشگاهی	- تقویت و یافتن روح تتبع و تفکر و شکوفا شدن استعدادهای نهفته دانشگاهیان و مردم و تحقق زمینه‌ها و فرصت‌های مناسب برای تتبع و تحقیق - گسترش تحقیقات علمی، صنعتی و کاربردی و بهره‌گیری از نتایج به دست آمده در رفع نیازهای جامعه [۲۳]
۱۴	مرکز آمار ایران	- تهیه آمارهای لازم به منظور تأمین نیازمندی‌های برنامه‌ریزی و هدف‌های برنامه‌های عمرانی - گردآوری آمارهای مورد نیاز از بخش عمومی و بخش خصوصی - تهیه و انتشار سالنامه آماری کشوری [۲۴]
۱۵	مرکز نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	- طراحی و تدوین سیاست‌ها، برنامه‌های راهبردی، عملیاتی و امور اجرایی نظام نظارت و ارزیابی به منظور ارتقا و بهبود کیفیت نظام آموزش عالی، پژوهش و فناوری براساس اسناد بالادستی - اجرای مدیریت عملکرد در واحدهای تابعه (ستادی) و وابسته به وزارتخانه و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری و ارائه گزارش‌های لازم - طراحی و نهادینه‌سازی نظام اعتبارسنجی، اعتباربخشی و تضمین کیفیت نظام علوم، تحقیقات و فناوری کشور - طراحی و اجرای نظام گونه‌بندی، رده‌بندی و رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری کشور و تخصیص سهمیه‌های مربوط به آنها [۲۵]

همان گونه که در جدول فوق آمده است، نهادها و دستگاه‌های متنوع و متفاوتی مسئولیت پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی را برعهده دارند. این نهادها بر اساس قوانین متفاوتی تشکیل شده و همان گونه که مشخص است در اهداف، وظایف و اختیارات آنها هم‌پوشانی‌های قابل توجهی نیز مشاهده می‌شود. همچنین به دلیل متنوع بودن محل تصویب قوانین تشکیل یا اساسنامه‌های نهادها و دستگاه‌های مرتبط وظایف متفاوت و متعددی نیز برعهده نهادها گذاشته شده است. البته در خصوص جدول فوق باید به این نکته اشاره شود که نهاد‌های مربوط به پیاده‌سازی اصل سی‌ام به صورت یک زنجیره کامل و حداکثری در نظر گرفته شده است تا بتوان مجموعه کاملی را در این زمینه متصور شد. بنابراین با در نظر گرفتن مجموعه نهاد‌های فوق آنچه که در خصوص نهادها و وظایف و اختیارات آنها می‌توان گفت از یک سو تعدد و تنوع آنها (برای مثال شوراهای گسترش در حوزه آموزش عالی که هم متعدد و هم متنوع هستند) و وجود وظایف متعدد و هم‌پوشان و از سوی دیگر ضعف ارتباط پویا با یکدیگر است.

بنابراین در خصوص بررسی زمینه و بستر پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی از ابعاد بررسی شده، مطابق نکات فوق مشخص شد آنچنان که باید زمینه پیاده‌سازی این اصل از منظر سیاستی، تقنینی، مقررہ گذاری فراهم نشده است، به گونه‌ای که موضوع تقسیم کار ملی در اسناد مختلف مغفول مانده و توجهی بدان نشده است. همچنین از نظر امور و فعالیت‌های مرتبط مشخص شد که هر یک از فعالیت‌ها در سطح خاصی انجام می‌شود که باید در فرایند تقسیم کار ملی در نظر گرفته شود. از سوی دیگر، بررسی نهادی و وظایف و اختیارات نهادها و دستگاه‌های مرتبط نیز نشان می‌دهد، هر چند که به صورت صریح پیاده‌سازی اصل سی‌ام و تربیت نیروی انسانی متخصص مطابق با این اصل مفادی را نمی‌توان مشاهده کرد، اما به طور کلی در خصوص تربیت نیروی انسانی متخصص وظایف و اختیاراتی برعهده دارند، که نکته اساسی در این خصوص تعدد و تنوع نهادها و هم‌پوشانی وظایف و اختیارات آنهاست.

۷. مطالعه تطبیقی موضوع تربیت نیروی انسانی متخصص از منظر نهادی

بررسی تجارب سایر کشورها در خصوص نهاد‌های فعال (سیاستگذار و مجری) در حوزه تربیت نیروی انسانی متخصص نیز می‌تواند افق‌هایی را در این زمینه برای سیاستگذاران و متولیان واضح نماید. بدین منظور اقدام به بررسی تجارب چند کشور در این زمینه شد. دلایل انتخاب کشورهای مطالعه شده عبارت است از وجود تفاوت و شباهت در نوع اداره کردن نظام آموزش عالی به یکدیگر و تا حدی به ایران و همچنین وجود اسناد معتبر در خصوص مواردی همچون ساختار و نهاد‌های مرتبط با تربیت نیروی انسانی متخصص و وجود ابزارها و سازوکارهایی به منظور تنظیم‌گری در رابطه با تربیت نیروی انسانی متخصص.

جدول ۴. وضعیت کشورهای منتخب در عوامل مربوط به تربیت نیروی انسانی متخصص

کشور	ساختار اداری کشور	سهم اعتبارات درصد		تهادهای درگیر	ابزارها	ملاحظات
		دولتی	غیردولتی			
اتریش	فدرال	۹۱,۶	۸,۴	وزارت آموزش، علوم و تحقیقات فدرال (طبق قانون فدرال) - ایالت‌ها و شهرداری‌ها	گزارش‌گیری، شاخص‌های عملکرد، حسابداری مدیریتی، توافق‌نامه‌های عملکرد با دانشگاه‌ها و برنامه‌های توسعه در سطح سیستم	- دولت فدرال، ایالت‌ها و شهرداری‌ها مسئول تأمین مالی برای آموزش عمومی در اتریش هستند و توزیع هزینه‌ها بین این سه نهاد مختلف انجام می‌شود [۲۶,۲۷].
اسپانیا	فدرال	۶۶	۳۴	دولت فدرال، ادارات آموزش	- در دانشگاه‌های دولتی، تأمین مالی از منابع عمومی و شهریه‌های دانشجویان صورت می‌گیرد. - دولت میزان حداقل و حداکثر هزینه‌های عمومی برای هر دانشجو در دوره‌های آموزشی مختلف را تعیین می‌کند.	- دولت و ادارات محلی مسئول تأمین منابع مالی لازم برای دانشگاه‌ها هستند و باید حداقل یک درصد از GDP را برای آموزش عالی تخصیص دهند. - دانشجویان با درآمد خانوادگی پایین‌تر از حد مشخصی می‌توانند از کمک‌های مالی دولتی برخوردار شوند [۲۸,۲۹].
آلمان	فدرال	۸۵	۱۵	۱. فدراسیون، ۲. لندر (ایالت) ۳. مقامات محلی (کومون) ۴. کنفرانس دائمی وزرای آموزش	- قراردادهای چندساله، تقویت قراردادهای آینده برای مطالعه و تدریس - توافق‌نامه بین فدراسیون و لندر برای نوآوری در آموزش	- مشخص شدن حدود اختیارات و وظایف در قانون اساسی فدرال و قوانین اساسی ایالت‌ها - حدود ۹۰ درصد اعتبارات توسط لندر و مقامات محلی و مابقی توسط دولت تأمین می‌شود. - توافقات بین فدراسیون و ایالت‌ها برای حمایت از علوم، تحقیقات و آموزش وجود دارد [۳۰,۳۱].
پرتغال	متمرکز	۵۸,۹	۴۱,۱	وزارت آموزش و پرورش، مناطق خودمختار و شهرداری‌ها	وزارت علوم، فناوری و آموزش عالی، دبیرخانه کل آموزش و علوم، سازمان بازرسی کل آموزش و علوم، اداره کل آمار آموزش و علم	- وزارت علوم، فناوری و آموزش عالی مسئول سیاست‌گذاری و تأمین مالی آموزش عالی است [۳۲,۳۳].
فرانسه	متمرکز	۶۷,۱	۳۲,۹	وزارت آموزش عالی، تحقیقات و نوآوری؛ مقامات محلی؛ شهرداری‌ها	- تقسیم بودجه آموزش عالی بین چندین وزارتخانه مرتبط - استفاده از سیاست قرارداد میان دولت و دانشگاه	- دولت، مقامات محلی، خانوارها و شرکت‌ها مسئول تأمین مالی آموزش عالی فرانسه هستند. - بودجه حوزه آموزش عالی در بین هفت وزارتخانه ۱. آموزش ملی؛ ۲. آموزش عالی، تحقیقات و نوآوری؛ ۳. وزارت اکولوژی، توسعه پایدار و انرژی، ۴. وزارت اقتصاد، صنعت و فناوری‌های دیجیتال؛ ۵. وزارت دفاع، ۶. وزارت فرهنگ و ارتباطات؛ ۷. وزارت کشاورزی، مواد غذایی و جنگل‌ها تقسیم می‌شود [۳۴,۳۵].

کشور	ساختار اداری کشور	سهم اعتبارات درصد		نهادهای درگیر	ابزارها	ملاحظات
		دولتی	غیردولتی			
یونان ^۱	متمرکز	۷۷	۱۵	وزارت آموزش و پرورش و امور مذهبی، شورای سیاستگذاری ملی آموزش، نهاد ملی تضمین کیفیت، مؤسسه سیاست آموزشی	توافق‌نامه‌های برنامه‌ریزی میان دولت و مؤسسات آموزش عالی، تعریف شاخص‌های برای اعطای بودجه و تأمین مالی مؤسسات	نهاد ملی تضمین کیفیت نیز جزء مهمی از حکمرانی در سطح آموزش عالی است. این نهاد مسئول تعیین استانداردهای کیفیت، انجام ارزیابی، شکل‌دهی و اجرای سیاست‌ها و استانداردها برای ارتقای کیفیت آموزش می‌باشد. سازمان آموزش عالی یونانی نیز با مأموریت ارتقای کیفیت آموزش عالی به اجرای راهبردهای ملی آموزش عالی و توزیع بودجه کمک می‌کند [۳۶، ۳۷].
ایتالیا ^۲	غیرمتمرکز	۶۲	۳۵	وزارت دانشگاه و تحقیقات، آژانس ملی ارزیابی دانشگاه و سیستم تحقیقاتی، شورای ملی دانشگاه؛ شورای ملی آموزش عالی برای هنر و موسیقی	استفاده از نشانگرهای اقتصادی برای حمایت مالی از دانشجو/ خانواده؛ برقراری پیوند میان عملکرد دانشگاه و توزیع بودجه؛ مدیریت مالی دانشگاه به‌عنوان بخشی از مدیریت بخش دولتی تحت کنترل وزیر اقتصاد و دارایی و دیوان محاسبات است.	دولت مسئول سیاستگذاری، هماهنگی و برنامه‌ریزی مداخلات مربوط به حق تحصیل در آموزش عالی است. هر سه سال یکبار دولت معیارهای ارزیابی دانشجویان و شرایط مالی آنها برای بهره‌مندی دانشجویان کمتر برخوردار تعیین می‌کند. مناطق مسئول ارائه خدمات عمومی (غذاخوری، حمل‌ونقل، خوابگاه و...) هستند. بورسیه‌های تحصیلی مبتنی بر درآمد و شایستگی برای همه دانشجویان بدون در نظر گرفتن نوع دوره و ملیت در دسترس است. حداقل و حداکثر بورسیه توسط قانون مشخص می‌شود [۳۸، ۳۹].

براساس مطالعات تطبیقی که به‌صورت خلاصه در جدول فوق ارائه شده است، در کشورهای مورد بررسی با توجه به نوع اداره کرد و ساختار اداری کشور، نهادهای مختلفی در خصوص موضوع «تربیت نیروی انسانی متخصص» که توسط دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی انجام می‌پذیرد مشارکت دارند. اغلب کشورهای وزارتخانه تربیتی جهت اداره کرد آموزش عالی یا دانشگاه‌ها داشته‌اند. در برخی از کشورها همچون ایتالیا و فرانسه وزارتخانه‌ای مستقل وجود دارد (به ترتیب وزارت دانشگاه و تحقیقات و وزارت آموزش عالی، تحقیقات و نوآوری)، و در برخی دیگر از کشورها مانند یونان اداره امور مربوط به دانشگاه‌ها با سایر امور همچون آموزش و پرورش و امور مذهبی ادغام شده است. به‌طور کلی موارد زیر را می‌توان در خصوص موضوع تربیت نیروی انسانی متخصص و تقسیم کار ملی از طریق کاربست مطالعه تطبیقی عنوان کرد:

- از آنجاکه در کشورهای فدرال دولت‌های محلی نقش قابل توجهی در تأمین منابع دارند، از این رو نقش آنان در تصمیم‌گیری‌ها نیز پررنگ بوده و تربیت نیروی انسانی متخصص نیز از این امر مستثنا نیست.
- استفاده از سازوکارها برای دستیابی به اهداف تعیین شده (میزان و نوع حمایت از مؤسسات، خانواده‌ها یا دانشجویان) امری بدیهی است.
- توزیع منابع از طریق چند نهاد/دستگاه یکی از روش‌های پذیرفته شده می‌باشد، به‌طوری‌که بودجه آموزش عالی در کشور فرانسه

۱. هشت درصد (۸٪) از منابع مالی هزینه شده در آموزش عالی یونان از طریق منابع بین‌المللی تأمین شده است (<https://doi.org/10.1787/69096873-en>).

۲. سه درصد (۳٪) از منابع مالی هزینه شده در آموزش عالی ایتالیا از طریق منابع مالی بین‌المللی تأمین شده است (<https://doi.org/10.1787/69096873-en>).

در اختیار چند وزارتخانه است.

- انعقاد قرارداد (یا توافق نامه های عملکرد) بین دولت و دانشگاه ها/ مؤسسات یکی از شیوه های متداول تبدیل شده که به نظر می رسد منجر به بهینه سازی هزینه کرد اعتبارات شده است.
- معیارهای ارزیابی دولت از دانشجویان و شرایط مالی آنها برای بهره مندی دانشجویان کمتر برخوردار به صورت دوره ای توسط دولت ها تعیین می شود.
- نهاد ملی تضمین کیفیت به عنوان جزء مهمی از حکمرانی آموزش عالی، مسئول تعیین استانداردهای کیفیت، انجام ارزیابی و ... است که نقش ویژه ای در موضوع تربیت نیروی انسانی ایفا می کند.
- از شاخص های عملکردی در تصمیم گیری ها (تأمین منابع مالی، حمایت از دانشجویان، تخصیص دانشجو به دانشگاه ها و ...) استفاده های قابل ملاحظه ای صورت می گیرد.
- وجود یک وزارتخانه برای اداره امور آموزش عالی، آموزش عمومی و حتی اموری همچون ورزش و ... در برخی کشورها می تواند نشان دهنده این مهم باشد که وزارتخانه ها در حوزه آموزش عالی بیشتر به امور تسهیلگری پرداخته و دانشگاه ها دارای استقلال قابل توجهی هستند.

۸. وضعیت مطلوب تقسیم کار ملی پیاده سازی اصل سی ام قانون اساسی

با توجه به اصلاحات پیشنهادی وضعیت مطلوب تقسیم کار ملی از منظر نهادی در سه مرحله الگو به شرح زیر قابل ترسیم است:

۸-۱. بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور

با در نظر گرفتن وضعیت موجود، دستیابی به وضعیت مطلوب نیازمند مشارکت دستگاه ها و نهادهای متعددی است که برخی از آنها ذیل نظام آموزش عالی کشور تعریف شده و برخی دیگر خارج از این حوزه می باشند؛ اما به دلیل ارتباط کارکردی آنها با موضوع فعالیت این مرحله وجود آنها برای دستیابی به نتایج مطلوب ضروری است. به طور کلی در وضعیت مطلوب این مرحله شامل دو گام است که گام اول آن مربوط به جمع آوری داده ها و اطلاعات مورد نیاز در خصوص وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور بوده و گام دوم مربوط به تصمیماتی است که در خصوص تأسیس یا انحلال مؤسسات و رشته های تحصیلی اتخاذ می شود. در خصوص گام اول بند «پ» ماده (۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی را مکلف به طراحی و استقرار «سامانه ملی اطلاعات بازار کار» کرده است که می تواند بخشی از داده های ضروری مورد نیاز جهت پایش وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور را تأمین نماید. اما نهادها و دستگاه هایی که باید در این فرایند مشارکت داشته باشند عبارتند از: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (از طریق شوراهای گسترش آموزش عالی) سازمان اداری و استخدامی؛ وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی؛ مرکز آمار ایران. گام دوم نیز مربوط به تصمیم گیری در خصوص تأسیس/ انحلال مؤسسات و رشته های دانشگاهی است که پیشنهاد ادغام شوراهای گسترش و تشکیل شورای گسترش آموزش عالی ذیل شورای عالی عتف منجر - که در بخش بعدی به صورت مبسوط شرح داده شده است - به انسجام در تصمیم گیری ها و تسهیل ارتباط فرایندهای درون نظام آموزش عالی با خارج از آن می شود در رابطه با بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز منجر می شود. این فرایند با مشارکت دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی صورت می گیرد که به معنی نقش آفرینی بیشتر دانشگاه ها در تصمیمات اتخاذ شده برای نظام آموزش عالی است.

۸-۲. تأمین و تخصیص منابع مورد نیاز جهت تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز

با توجه به تنوع نهادی و موضوع بحث تأمین و تخصیص منابع (به ویژه مادی) برای تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور به نظر می رسد نقش آفرینی دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی آموزشی و پژوهشی (از طریق هیئت های امناء)، وزارتخانه های متولی و سازمان برنامه و بودجه به طور مستقیم در این فرایند ضروری است. همچنین با توجه به تشکیل سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور

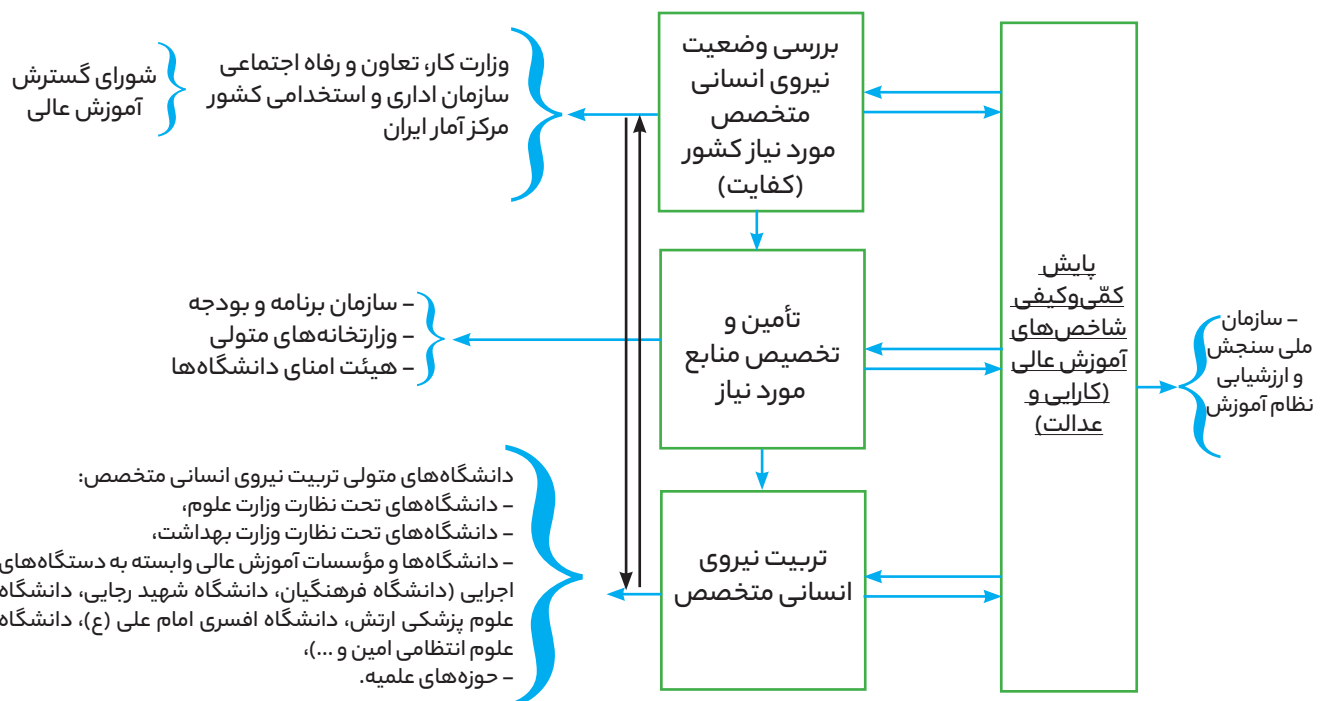
و تصویب بند «۹» اساسنامه این سازمان با موضوع «اعتبارسنجی و رتبه‌بندی بومی مراکز آموزشی، تربیتی و پژوهشی رسمی و غیررسمی و اعطای جوایز ملی کیفیت با هدف توسعه عدالت آموزشی، اعتماد و سرمایه اجتماعی» استفاده از ظرفیت این نهاد در ارزیابی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی جهت تخصیص اعتبار اقدامی الزامی به نظر می‌رسد. از این منظر شاید بتوان گفت ورود نهاد ارزیابی و تضمین کیفیت یکی از اساسی‌ترین تفاوت‌های وضعیت مطلوب با وضعیت موجود از منظر نهادی جهت پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی تلقی شود. چراکه ارزیابی‌های مستمر و کیفی از عملکرد دانشگاه‌ها می‌تواند در اتخاذ تصمیمات مربوط به مراحل سه‌گانه الگو به‌ویژه تأمین و تخصیص منابع بسیار اثرگذار باشد و منجر به تقویت اصول عدالت و کیفیت شود.

۳-۸. تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور

مطابق با وضعیت موجود، در وضعیت مطلوب اجرایی‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی و به‌منظور تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی (ذیل وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر دستگاه‌های اجرایی) این مسئولیت را بر عهده دارند. به بیان دیگر، تمامی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی که به‌نحوی از انحاء منابع دولتی استفاده می‌نمایند وظیفه دارند به آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور بپردازند. تفاوت اساسی این مرحله با وضعیت موجود، در سیاستگذاری است که در وضعیت مطلوب تمامی دانشگاه‌ها توسط یک متولی مشخص هدایت می‌شوند که منجر به انسجام و هماهنگی در اجرای فرایند تربیت نیز می‌شود.

در شکل زیر وضعیت مطلوب اجرایی‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی از منظر نهادی ارائه شده است.

شکل ۳. وضعیت مطلوب اجرایی‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی از منظر نهادی

مأخذ: همان.

همان‌گونه که از شکل ۳ مشخص است، در وضعیت مطلوب علاوه بر ادغام شوراهای گسترش، از ظرفیت سایر نهادهای مرتبط خارج از آموزش عالی همچون وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان اداری و استخدامی کشور، مرکز آمار ایران و ... جهت دستیابی به تخمین دقیق‌تری از نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور استفاده می‌شود. همچنین در این مرحله در تعامل با دانشگاه‌ها از ظرفیت این نهادها در راستای افزایش دقت بر آورد استفاده خواهد شد. دلیل استفاده از پیکان‌های دوطرفه نیز فرایند تعاملی و رفت و برگشتی است که انتظار می‌رود صورت پذیرد. این فرایند تعاملی به منظور تأمین و تخصیص اعتبارات آموزش عالی مطابق با نیازها و اولویت‌ها و همچنین عملکرد دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی در مرحله دوم میان سازمان متولی ارزیابی، نظارت و تضمین کیفیت آموزش عالی کشور با نهادهای تأمین‌کننده و تخصیص‌دهنده منابع مورد انتظار است. یکی از روابط تعاملی بسیار مهم، تعامل دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی با دستگاه‌های متولی بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص است که می‌تواند از یک سو منجر به شناخت دقیق‌تر از ظرفیت‌های طرف‌های عرضه و تقاضا شود و از سوی دیگر منجر به پذیرش تصمیمات اتخاذ شده در مرحله اول و همکاری در اجرایی کردن آنها توسط دانشگاه‌ها گردد، که در غیر این صورت می‌تواند مقاومت دانشگاه‌ها را در پی داشته باشد. اما به منظور دستیابی به وضعیت مطلوب ترسیم شده در شکل ۴، نیاز به اصلاحاتی است که شرح آن در ادامه اشاره می‌شود.

۹. اصلاحات مورد نیاز جهت تحقق الگو و پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی

دقت در دسته‌بندی فوق نشان می‌دهد برای انجام هر یک از امور کلان فوق، نهادها و دستگاه‌های مختلف و متنوعی شکل گرفته است که در سطوح متفاوتی از نظر سیاست‌گذاری و اجرایی قرار دارند. همچنین با توجه به تعدد و تکرر پیش‌گفته هم‌گرایی و انتظار پیشبرد مطلوب هدف مورد انتظار از موضوع «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» به سهولت ممکن نیست. از این رو به نظر می‌رسد نیاز به یک بازآرایی در وضعیت نهادهای شناسایی و دسته‌بندی شده فوق وجود دارد. لذا با این هدف و در راستای تنظیم نهادی مطلوب اصلاحات زیر را می‌توان مورد توجه قرار داد.

۹-۱. تشکیل شورای گسترش آموزش عالی با ادغام شوراهای گسترش موجود

با توجه به نقش قابل توجه شوراهای گسترش آموزش عالی در موضوع «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» که در جدول ۱ به تفصیل اشاره شد از یک سو و تعدد این شوراها (شوراهای گسترش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت درمان و آموزش پزشکی، شورای گسترش ذیل ستاد کل نیروهای مسلح) از سوی دیگر، با هدف ساماندهی توسعه نظام آموزش عالی و انسجام بخشی به فعالیت‌هایی همچون تعیین سیاست‌ها، راهبردها، ضوابط و استانداردهای توسعه آموزش عالی، صدور مجوز، تعلیق فعالیت و یا انحلال مؤسسه و ... شوراهای فوق‌الذکر با یکدیگر ادغام و ذیل شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری یک شورای گسترش ایجاد شود. دلایل قرار گرفتن این نهاد ذیل شورای عالی عتف از جنبه‌های مختلفی قابل اشاره است: اول فرابخشی بودن این شورا و عضویت دستگاه‌ها و نهادهای مختلف ذیل آن که می‌تواند از جنبه هماهنگی میان دستگاه‌ها بسیار با اهمیت باشد. دوم اینکه ریاست این شورا بر عهده رئیس جمهور بوده و این مهم می‌تواند وجاهت تصمیمات آن را نیز ارتقا دهد. سومین دلیل مربوط به حوزه تخصصی این شورا می‌باشد که در شرح تفصیلی وظایف این شورا مصوبه شماره ۹۶۲۴۷/و مورخ ۱۳۹۴/۰۵/۲۵ هیئت وزیران به تفصیل آمده است. شایان ذکر است تشکیل این شورا که حاصل ادغام چند شورا خواهد بود علاوه بر اینکه هیچ‌گونه محدودیتی برای کارکرد و استقلال موجود دانشگاه‌ها ایجاد نمی‌کند، بلکه منجر به تقویت نقش دانشگاه‌ها در تصمیمات اتخاذ شده در رابطه با ساماندهی امور مربوط به بررسی وضعیت نیروی انسانی در سطح سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری می‌شود.

۲-۹. تشکیل شورای برنامه‌ریزی آموزشی با ادغام شوراهای عالی برنامه‌ریزی موجود

در خصوص برنامه‌ریزی (آموزشی) در نظام آموزش عالی کشور مصوبات متعددی وجود دارد که شامل موارد زیر است:

- کلیات تشکیل شورای عالی برنامه‌ریزی و گروه‌های تابعه (مصوب ۱۳۶۴/۰۱/۰۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی)،
- آیین‌نامه داخلی شورای عالی برنامه‌ریزی (مصوب ۱۳۶۶/۰۸/۰۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی)،
- تشکیل گروه برنامه‌ریزی علوم پزشکی (مصوب ۱۳۷۱/۰۶/۳۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی)،
- وظایف شورای عالی برنامه‌ریزی (مصوب ۱۳۷۲/۱۰/۰۷ شورای عالی انقلاب فرهنگی)،
- آیین‌نامه شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی (مصوب ۱۳۹۳/۰۸/۰۴ وزارت علوم تحقیقات و فناوری).

تشکیل شوراهای برنامه‌ریزی براساس سیر تاریخی شکل‌گیری آنها نشان می‌دهد ابتدا تنها یک شورای برنامه‌ریزی توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی ایجاد شده که گروه‌های اصلی را در رشته‌هایی نظیر پزشکی، علوم پایه، فنی و مهندسی، علوم انسانی و کشاورزی ایجاد کرده است. ریاست این شورا با وزیر فرهنگ و آموزش عالی بوده و کلیه گروه‌ها و کمیته‌های برنامه‌ریزی از نظر اجرایی تابع وزارت فرهنگ و آموزش عالی بوده‌اند [۴۰]. سپس در آیین‌نامه داخلی شورای عالی برنامه‌ریزی عنوان و تعداد دقیق گروه‌های علمی مشخص شد که بر این اساس گروه هنر و گروه هماهنگی برنامه‌ریزی تربیت معلم نیز به فهرست قبلی اضافه شد. در این آیین‌نامه اعضای شورا و ضوابط اجرایی ارائه شده است [۴۱]. اما در مصوبه مربوط به «تشکیل گروه برنامه‌ریزی علوم پزشکی» مقرر گردید گروه برنامه‌ریزی علوم پزشکی طبق ضوابط مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تشکیل شود تا وظایف برنامه‌ریزی رشته‌های پزشکی را عهده‌دار شود [۴۲]. در مصوبه بعدی (وظایف شورای عالی برنامه‌ریزی) وظایف شورای عالی برنامه‌ریزی مورد تأکید قرار گرفته، اما در آخرین مصوبه که مربوط به بعد از تأسیس وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است و با عنوان «آیین‌نامه شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی» است، هدف از تشکیل این شورا، ترکیب شورا، وظایف و اختیارات دبیرخانه و کمیسیون و گروه‌های تخصصی برنامه‌ریزی اشاره شده است. بنابراین اهداف و وظایفی که برای شورای عالی برنامه‌ریزی ابتدا توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی در نظر گرفته شده بود، اکنون توسط شوراهای عالی برنامه‌ریزی آموزشی و علوم پزشکی دو وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی انجام می‌شود.

حال با توجه به شباهت بالای وظایف و کارکرد کلی شوراهای برنامه‌ریزی آموزشی در وزارتخانه‌های مختلف، زمینه‌سازی جهت افزایش انسجام در امر سیاست‌های مربوط به برنامه‌ریزی آموزشی و درسی، پیشبرد سیاست‌های آموزشی در راستای نیازهای جامعه در تمامی حوزه‌ها، تدوین سیاست‌های هماهنگ و متناسب برای حوزه‌های پزشکی، غیرپزشکی و تربیت معلم، اتخاذ سیاست‌های مربوط به برنامه‌های آموزشی و درسی متناسب با مزیت‌های نسبی و نیازهای اولویت‌دار کشور در راستای اجرایی‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی، لزوم نظارت یکپارچه بر فرایند اجرای برنامه‌های آموزشی و درسی در راستای اطمینان از پیاده‌سازی سیاست‌ها، پیشنهاد می‌شود شورای برنامه‌ریزی آموزشی (شامل علوم پزشکی و غیرپزشکی و دانشگاه فرهنگیان) ذیل شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری تشکیل شود. طرح این پیشنهاد با توجه به پیشنهاد فوق (ادغام و قرار گرفتن شورای گسترش آموزش عالی ذیل شورای عالی عتف) می‌تواند منجر به انسجام بیشتر در مرحله بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور شود.

۳-۹. انسجام نهادی در موضوع ارزیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی

طبق مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی مورخ ۱۴۰۲/۰۳/۳۰ با هدف استقرار نظام جامع رصد نظارت، ارزیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت در نظام آموزش کشور، سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور تشکیل شد. همچنین در بند «۲» از اهداف و مأموریت‌های این سازمان (موضوع ماده (۲) اساسنامه)، «استقرار و تعالی نظام جامع رصد نظارت، ارزشیابی، اعتبارسنجی و ترتیب‌بندی و تضمین کیفیت بیرونی نظام آموزش کشور» مورد تأکید قرار گرفته است. از سوی دیگر «طراحی و نهادینه‌سازی نظام اعتبارسنجی، اعتباربخشی و تضمین کیفیت نظام علوم، تحقیقات و فناوری کشور» به‌عنوان یکی از وظایف مرکز نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ذکر شده است. علاوه بر این، دانشگاه‌های علوم پزشکی نیز در ساختار خود اغلب بخشی با عنوان «نظارت و ارزیابی» یا عناوین مشابه دیگر دارند که وظایف مشابهی برعهده دارند.

در همین خصوص و با توجه به اهمیت موضوع ارزیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی در فعالیتهای مربوط به «تخصیص منابع جهت تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» و لزوم اتخاذ تصمیمات و تدابیر منسجم، نیاز به نهادی است که به‌عنوان متولی اصلی این مهم شناخته شود. نهادی که با ارزیابی از عملکرد دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در خصوص تربیت نیروی انسانی متخصص، درباره عملکرد و نحوه تخصیص اعتبارات آتی آنها اظهار نظر نماید. این مهم نیز ابتدا با تعیین شاخص‌ها و معیارهای گوناگون در زمینه عملکرد آموزشی، پژوهشی، میزان اشتغال فارغ‌التحصیلان، ارتباط رشته‌های فعال دانشگاه با نیازها و اولویتهای بازار کار و جامعه و ... سپس ارزیابی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی براساس شاخص‌ها و معیارها صورت می‌پذیرد.

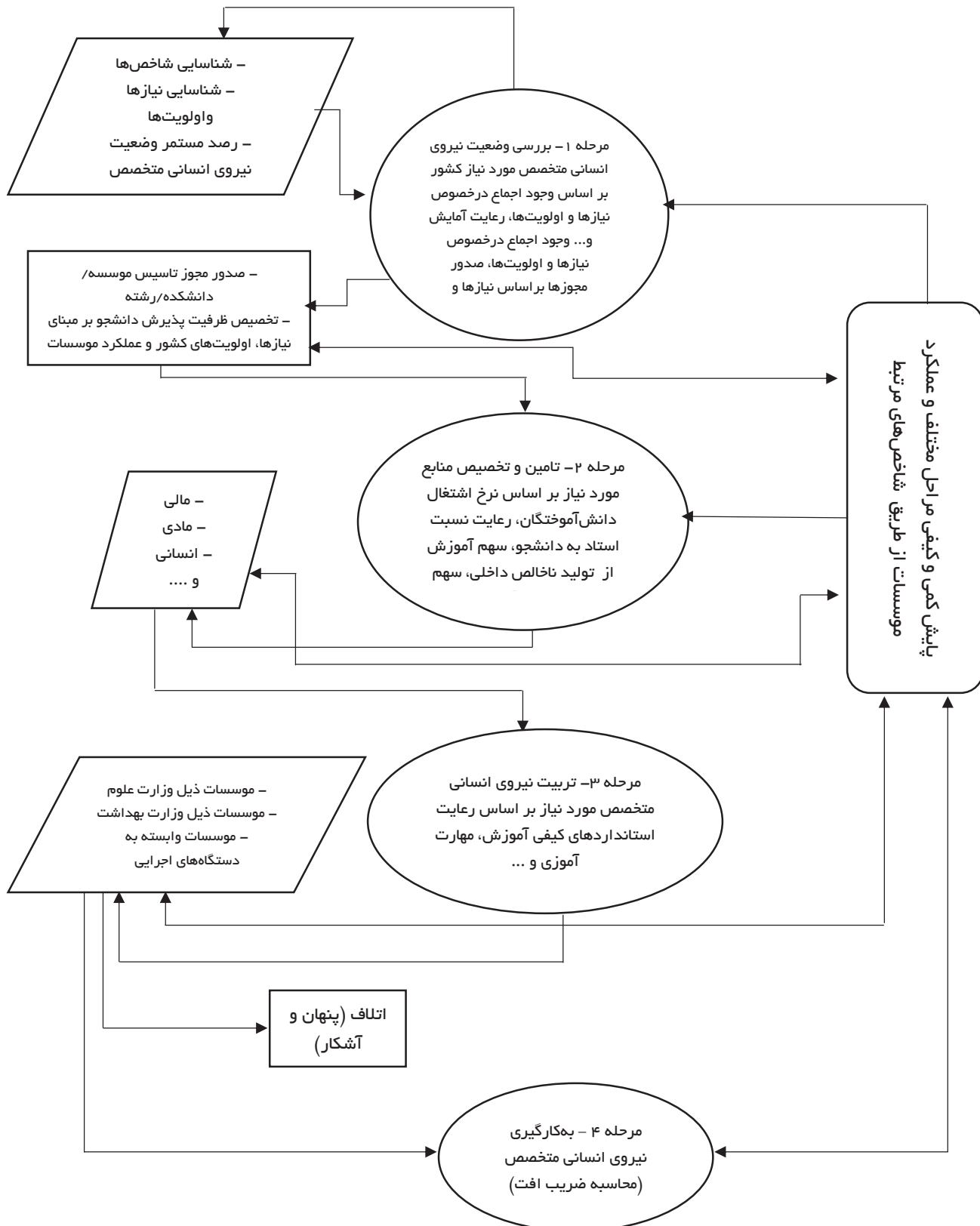
اما به‌منظور انتخاب نهاد متولی برای این مهم باید وضعیت نهادهای موجود برای برعهده گرفتن این مسئولیت مشخص شود. با توجه به تصمیم اخیر شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۴۰۳/۰۸/۲۹) مبنی بر بررسی مجدد ماده‌واحد «تشکیل سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور» (مصوب ۱۴۰۲/۰۳/۳۰) و اساسنامه آن (مصوب ۱۴۰۲/۱۲/۰۸)، و لزوم تعیین تکلیف آن در آینده‌ای نزدیک، مأموریت ارزشیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی نیز به نهادی مستقل و فراوزارتی محول شود.

نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» و لزوم اتخاذ تصمیمات و تدابیر منسجم، نیاز به نهادی است که به‌عنوان متولی اصلی این مهم شناخته شود. نهادی که با ارزیابی از عملکرد دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در خصوص تربیت نیروی انسانی متخصص، درباره عملکرد و نحوه تخصیص اعتبارات آتی آنها اظهار نظر نماید. این مهم نیز ابتدا با تعیین شاخص‌ها و معیارهای گوناگون در زمینه عملکرد آموزشی، پژوهشی، میزان اشتغال فارغ‌التحصیلان، ارتباط رشته‌های فعال دانشگاه با نیازها و اولویتهای بازار کار و جامعه و ... سپس ارزیابی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی براساس شاخص‌ها و معیارها صورت می‌پذیرد.

اما به‌منظور انتخاب نهاد متولی برای این مهم باید وضعیت نهادهای موجود برای برعهده گرفتن این مسئولیت مشخص شود. با توجه به تصمیم اخیر شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۴۰۳/۰۸/۲۹) مبنی بر بررسی مجدد ماده‌واحد «تشکیل سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور» (مصوب ۱۴۰۲/۰۳/۳۰) و اساسنامه آن (مصوب ۱۴۰۲/۱۲/۰۸)، و لزوم تعیین تکلیف آن در آینده‌ای نزدیک، مأموریت ارزشیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی نیز به نهادی مستقل و فراوزارتی محول شود.

با در نظر گرفتن اصلاحات پیشنهادی فوق و به منظور روشن تر شدن فرایند اجرای اصل سی‌ام قانون اساسی منطبق با گام‌های طراحی شده اقدام به ترسیم نمودار نحوه پیاده‌سازی این اصل شده است که در نمودار شماره ... قابل مشاهده است.

شکل ۴. فرایند اجرایی پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی

در توضیح فرایند اجرایی الگوی مطلوب پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی باید اشاره شود که فرایند در سه مرحله پیش گفته اجرا می‌شود. در مرحله اول از طریق شناسایی شاخص‌های کمی و کیفی مربوط به تربیت نیروی انسانی، شناسایی نیازها و اولویت‌های کشور جهت تربیت نیروی انسانی در آن حوزه‌ها و رصد مستمر شاخص‌ها، نیازها و اولویت‌ها، وضعیت موجود سالانه مورد بررسی قرار می‌گیرد. فرایند بررسی در این مرحله به صورت مستمر و رفت و برگشت در جریان است. خروجی این مرحله تصمیماتی از قبیل صدور مجوز تاسیس موسسه، دانشکده، رشته‌های تحصیلی و همچنین تخصیص ظرفیت پذیرش دانشجو و موارد مشابه می‌باشد که محل تخصیص منابع در مرحله دوم را مشخص می‌کند. به عبارت دیگر در مرحله دوم منابع مالی، مادی و انسانی مورد نیاز جهت تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز برای تصمیمات فوق تخصیص می‌یابد و خروجی این مرحله منابع تخصیص داده شده و در اختیار دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی می‌باشد که صرف تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور می‌شود. نکته اساسی در خصوص فرایند اجرایی فوق به «پایش کمی و کیفی شاخص‌های هر مرحله و عملکرد موسسات آموزش عالی» مربوط می‌شود. خروجی‌های تمامی مراحل مورد پایش قرار گرفته و در صورت برآورده نکردن شاخص‌های هر مرحله فرایند از مرحله قبلی مرتبط مجدد آغاز می‌شود. بنابراین نهاد ارزیاب در فرایند اجرای اصل سی‌ام قانون اساسی دارای کلیدی‌ترین نقش می‌باشد که تمامی فرایندها را به صورت مستمر مورد بررسی قرار می‌دهد و می‌تواند با استفاده از ابزارهای مربوط به منابع (مالی، مادی و انسانی) نقش تنظیم‌گری را به شیوه مؤثری انجام دهد.

الزامات فرایند اجرایی

- توجه به الگوهای متنوع شیوه پذیرش دانشجو در مقاطع تحصیلی مختلف
- حفظ استقلال دانشگاه‌ها در مراحل مختلف فرایند اجرا
- توجه به تنوع در شیوه‌های به کارگیری اعضای هیئت علمی (نوع استخدام) در دانشگاه‌ها
- بازنگری در شیوه توزیع منابع عمومی در نظام آموزش عالی (سرانه، دولتی/غیردولتی، پرداخت به دستگاه یا فرد؟)
- ایجاد زمینه مشارکت تمامی ذینفعان کلیدی در فرایند اجرایی

۱۰. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور (موضوع اصل سی‌ام قانون اساسی) به صورت منسجم و کارآمد معلول عوامل مختلفی است که یکی از مهم‌ترین آنها عوامل نهادی است. بدین ترتیب که نهادها باید در ارتباط با یکدیگر و با حدود و ثغور مشخص شده مأموریت‌ها، وظایف و اختیارات خود را در این خصوص انجام دهند. برای دسترسی به این حالت بهینه و با توجه به تنوع امور و فعالیت‌ها و همچنین تعدد و تنوع دستگاه‌ها و نهادها از یک سو و عدم وجود انسجام در اسناد بالادستی، قوانین و آیین‌نامه‌ها در این زمینه، دستیابی به یک تقسیم‌کار ملی (نهادی) از اولویت‌های اساسی است.

بررسی وضعیت موجود پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی نشان داد، اسناد بالادستی، قوانین موضوعه، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها، موضوع تقسیم‌کار ملی درباره «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور» را به صورت پراکنده مورد توجه قرار داده و انسجام کافی در این خصوص وجود ندارد. همچنین دقت در امور و فعالیت‌های شناسایی شده برای موضوع حاضر نشان‌دهنده تنوع و گستردگی فعالیت‌های مرتبط است و نهادهایی که مسئول انجام این فعالیت‌ها هستند نیز متنوع و متعدد می‌باشند. بنابراین به طور کلی می‌توان گفت وضعیت موجود ساختار نهادی، اسناد و قوانین مرتبط جهت پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی و موضوع «تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور»، نامشخص/بی‌تکلیف، پیچیده و بدون متولی مشخص است. به منظور کاهش پیچیدگی و شفافیت بیشتر با استفاده از الگوی مفهومی اقدام به ساده‌تر کردن مسئله و بررسی آن در سه مرحله بررسی وضعیت نیروی انسانی متخصص، تأمین و تخصیص منابع مورد نیاز، و آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز صورت گرفت. بررسی وضعیت موجود در قالب الگوی مفهومی نشان داد مراحل اول و دوم نیازمند

اصلاحاتی به منظور دستیابی به وضعیت مطلوب می‌باشند. این اصلاحات که در بالا با جزئیات بیشتری اشاره شده است، در مرحله اول شامل ادغام شوراهای گسترش آموزش عالی موجود و تشکیل یک شورای گسترش آموزش عالی به صورت فرابخشی و ذیل شورای عالی عتف و استفاده از ظرفیت تمامی دستگاه‌ها و نهادهای مربوط در این زمینه همچون وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سازمان اداری و استخدامی می‌شود. در مرحله دوم نیز نیاز به پایش کمی و کیفی و استفاده از نتایج آن در تخصیص منابع است، که در وضعیت موجود نهاد این مهم متولی مشخصی نداشته و به صورت هدفمند انجام نمی‌شود که در این خصوص نیز پیشنهاد انسجام نهادی با تولی‌گری سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور مطرح شد.

موارد اشاره شده فوق همان گونه که از نام آن پیداست، در قالب الگوی مفهومی است که تقسیم کار ملی در خصوص پیاده‌سازی یا اجرای اصل سی‌ام قانون اساسی را می‌تواند نمایان سازد. اما به منظور پیاده‌سازی آن در عمل نیاز به اقداماتی است که در اینجا پیشنهادهای مربوط به اصلاحات قانونی مرتبط جهت پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی ارائه می‌گردد:

الف) پیشنهادهای سیاستی

- تشکیل شورای گسترش آموزش عالی با ادغام شوراهای گسترش موجود،
- تشکیل شورای برنامه‌ریزی آموزشی با ادغام شوراهای برنامه‌ریزی آموزشی موجود،
- انسجام نهادی و استفاده از ظرفیت‌های اداری، تشکیلاتی و علمی نهادهای موجود (مؤسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام) در قالب نهاد ملی ارزیابی و تضمین کیفیت نظام آموزش عالی با اعطای استقلال نهادی،
- استفاده از ظرفیت بند «پ» ماده (۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت در خصوص طراحی و استقرار «سامانه ملی اطلاعات بازار کار» جهت پایش وضعیت موجود نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور.

ب) پیشنهادهای تقنینی

- اصلاح ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به شرح زیر است:
- بند ذیل به‌عنوان بند «۳» و تبصره ذیل آن به‌عنوان تبصره «۳» به ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری الحاق می‌گردد:
- بند «۳». سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری برای ایجاد و گسترش «مؤسسه» متناسب با نیازها، اولویت‌ها و ضرورت‌های کشور به صورت هدفمند و متناسب با اصل سی‌ام قانون اساسی،
- تبصره «۳»: با هدف ساماندهی توسعه نظام آموزش عالی و انسجام بخشی به فعالیت‌ها، راهبردها، ضوابط و استانداردهای توسعه آموزش عالی و صدور مجوز، شورای گسترش آموزش عالی کشور (با ادغام شوراهای گسترش آموزش عالی شامل شورای گسترش آموزش عالی (ذیل وزارت عتف)، شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی، شورای گسترش وابسته به ستاد کل نیروهای مسلح)، تشکیل می‌شود.
- بند ذیل به‌عنوان بند «۴» و تبصره ذیل آن به‌عنوان تبصره «۴» به ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری الحاق می‌گردد:
- بند «۴». سیاستگذاری ارتقای کیفیت و تقویت یکپارچگی برنامه‌ریزی آموزشی و درسی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و مراکز پژوهشی کشور در جهت رفع نیازهای اولویت‌دار علمی کشور بر مبنای نیازهای بازار کار، تقاضای اجتماعی و تحولات علمی،
- تبصره «۴»: با هدف نهادینه کردن و ارتقای کیفیت برنامه‌ریزی آموزشی و درسی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی و در راستای رفع نیازهای اولویت‌دار علمی کشور، شورای برنامه‌ریزی آموزشی کشور با ادغام شوراهای موجود (شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی (ذیل وزارت علوم، تحقیقات و فناوری)، شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی) ذیل شورای عالی عتف تشکیل می‌شود.
- الحاق یک تبصره به ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری: در راستای کارآمدی شورای عالی علوم،

تحقیقات و فناوری یک تبصره به شرح زیر به این ماده الحاق می‌گردد:

- در راستای پیشبرد اهداف و وظایف شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری تمامی نهادها و دستگاه‌های مشمول ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مکلفند داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز مرتبط با وضعیت نیروی انسانی متخصص کشور را در اختیار این نهاد قرار دهند.

■ دولت موظف است با هدف تضمین کیفیت آموزش عالی، تعیین معیارهای تخصیص ظرفیت پذیرش دانشجو، تعیین معیارهای اعطای اعتبارات دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (به تفکیک پزشکی و غیرپزشکی) و همچنین تعیین معیارهای ارزیابی عملکرد دانشگاه‌ها در راستای پیاده‌سازی اصل سی‌ام قانون اساسی، با استفاده از ظرفیت مصوبه «تأسیس سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور» (مصوب جلسه ۸۸۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۴۰۲/۰۳/۳۰) و بهره‌گیری از ظرفیت‌های اداری، تشکیلاتی و علمی مؤسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام (ISC)، نهاد ملی ارزیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی کشور را به‌عنوان نهادی مستقل و فراوزارتی تأسیس نماید.

■ اصلاح بندهای «۱» و «۴» ماده (۱) قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. تدوین و ارائه سیاست‌ها، تعیین خط‌مشی‌ها و نیز برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های مربوط به تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی پژوهش، خدمات بهداشتی، درمانی، دارویی، بهزیستی و تأمین اجتماعی در راستای تحقق اصل سی‌ام قانون اساسی ذیل مصوبات شورای عالی گسترش آموزش عالی و شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی کشور،

۴. تعیین رشته‌ها و مقاطع تحقیقی مورد نیاز کشور و اجرای برنامه‌های تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی در جهت تحقق اصل سی‌ام قانون اساسی ذیل مصوبات شورای عالی گسترش آموزش عالی و شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی کشور.

منابع و مآخذ

- [۱] مهدوی، محمدنقی و غفرانی، محمدباقر (۱۳۸۰). «بررسی تطبیقی تجارب سیاستگذاری علم و فناوری در جهان»، رهیافت، شماره ۲۴.
- [۲] ذاکر صالحی، غلامرضا و ذاکر صالحی، امین (۱۳۸۹). «بررسی دیدگاه مدیران مراکز علمی کشور در زمینه استقلال دانشگاهی در ایران»، فصلنامه آموزش عالی ایران، دوره ۳، شماره ۱.
- [۳] ذاکر صالحی، غلامرضا (۱۳۹۰). «بررسی وضعیت موجود علم و فناوری در ایران و جایگاه آن در برنامه‌های توسعه»، فصلنامه برنامه‌ریزی و بودجه، ۱۶ (۴).
- [۴] فتح‌اللهی، احمد؛ یمینی، محمد؛ صباغیان، زهرا؛ فراستخواه، مقصود و قاضی طباطبائی، محمد (۱۳۹۴). «تحلیل محتوای برنامه‌های توسعه آموزش عالی با تمرکز بر تغییرات ساختاری و کارکردی استقلال نظام دانشگاهی»، فصلنامه سیاست علم و فناوری، ۷ (۱).
- [۵] ذاکر صالحی، غلامرضا (۱۳۹۲). «مطالعه ظرفیت‌های قانونی استقلال دانشگاهی در ایران»، فصلنامه آموزش عالی ایران، ۵ (۴).
- [۶] ربیعی، علی و نظریان، زهرا (۱۳۹۱). «بررسی چالش‌های خصوصی‌سازی آموزش عالی در ایران (مطالعه تطبیق در چهار کشور منتخب)»، دو فصلنامه مدیریت در دانشگاه اسلامی، ۱ (۴).
- [۷] باقری مقدم، ناصر و احمدی، حسن (۱۳۹۷). «آسیب‌شناسی حکمرانی در نظام آموزش عالی ایران»، فصلنامه سیاستگذاری عمومی، ۴ (۴).
- [۸] صباغیان، علی. (۱۳۹۸). «الزامات و پیامدهای تحول حکمرانی آموزش عالی در اروپا»، فصلنامه سیاستگذاری عمومی، ۵ (۲).
- [۹] رجیبی، علیرضا؛ شامرادی، سیده‌نیلوفر و مرادی، نرگس (۱۳۹۹). «حکمرانی آموزش عالی در ایران؛ فراتحلیلی بر آسیب‌ها و راهکارها»، رهبری آموزشی کاربردی، ۱ (۴).
- [۱۰] کوثری، سحر، احمدی، حسن. (۱۳۹۹). «تحلیل حکمرانی درونی و بیرونی نظام آموزش عالی ایران»، فصلنامه علمی مدیریت سازمان‌های دولتی، ۸ (۳۲).

- [۱۱] فطانت‌فرد حقیقی، میلاد، زین‌آبادی، حسن‌رضا، آراسسته، حمیدرضا، نوه‌ابراهیم، عبدالرحیم. (۱۴۰۰). «طراحی الگوی حکمرانی مطلوب در نظام آموزش عالی»، مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۱۱ (۳۸).
- [۱۲] نصیری، حسین و سرایلو، مهدی (۱۴۰۲). «واکاوی مفهوم «سرحد خودکفایی کشور» در اصل سی‌ام قانون اساسی، شماره مسلسل ۱۹۴۹۲»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۱۳] قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مصوب ۱۳۸۳/۰۵/۱۸ مجلس شورای اسلامی.
- [۱۴] قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مصوب ۱۳۶۷/۰۳/۰۳ مجلس شورای اسلامی.
- [۱۵] سند تحول شورای عالی انقلاب فرهنگی، مصوب دی‌ماه ۱۴۰۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- [۱۶] قانون برنامه و بودجه کشور، مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰ مجلس شورای ملی.
- [۱۷] اساسنامه سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور، مصوب ۱۴۰۳/۰۲/۲۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- [۱۸] آیین‌نامه شورای گسترش آموزش عالی، مصوب ۱۳۹۳/۰۸/۰۴ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- [۱۹] اساسنامه اصلاحی دانشگاه آزاد اسلامی مصوب ۱۳۸۹/۰۱/۲۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- [۲۰] کلیات آیین‌نامه تأسیس مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی، مصوب ۱۳۶۴/۰۷/۲۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- [۲۱] اساسنامه صندوق رفاه دانشجویان، مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۰۴ هیئت وزیران.
- [۲۲] تشکیل سازمان اداری و استخدامی کشور و سازمان برنامه و بودجه کشور، مصوب ۱۳۹۵/۰۷/۲۷ شورای عالی اداری.
- [۲۳] قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۴۰۳/۰۴/۱۸ مجلس شورای اسلامی.
- [۲۴] قانون مدیریت خدمات کشوری، مصوب ۱۳۸۶/۰۷/۰۸ مجلس شورای اسلامی.
- [۲۵] اساسنامه جهاد دانشگاهی، مصوب ۱۳۷۰/۰۸/۱۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- [۲۶] قانون مرکز آمار ایران، مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۰ مجلس شورای ملی.
- [۲۷] شرح وظایف مرکز نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت علوم، تحقیقات و فناوری؛ قابل‌بازیابی در

<https://nezarat.msrt.ir/fa/page/1825>

[28] Eurydice (2024). Fundig in Education (Austria), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/austria/funding-education>.

[29] Eurydice (2024). Higher Education Funding (Austria), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/austria/higher-education-funding>.

[30] Eurydice (2024). Fundig in Education (Spain), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/spain/funding-education>.

[31] Eurydice (2024). Higher Education Funding (Spain), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/spain/higher-education-funding>.

[32] Eurydice (2024). Fundig in Education (Germany), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/germany/funding-education>.

[33] Eurydice (2024). Higher Education Funding (Germany), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/germany/higher-education-funding>.

[34] Eurydice (2024). Fundig in Education (Portugal), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/portugal/funding-education>.

- [35] Eurydice (2024). Higher Education Fundig (Portugal), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/portugal/higher-education-funding>.
- [36] Eurydice (2023). Fundig in Education (France), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/france/funding-education>.
- [37] Eurydice (2023). Higher Education Fundig (France), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/france/higher-education-funding>.
- [38] Eurydice (2023). Fundig in Education (Greece), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/greece/funding-education>.
- [39] Eurydice (2023). Higher Education Fundig (Greece), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/greece/higher-education-funding>.
- [40] Eurydice (2023). Fundig in Education (Italy), Available at:
- [41] <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/italy/funding-education>.
- [42] Eurydice (2023). Higher Education Fundig (Italy), Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/italy/higher-education-funding>.

[۴۳] کلیات تشکیل شورای عالی برنامه‌ریزی و گروه‌های تابعه، مصوب ۱۳۶۴/۰۱/۰۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی.

[۴۴] آیین‌نامه داخلی شورای عالی برنامه‌ریزی، مصوب ۱۳۶۶/۰۸/۰۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی.

[۴۵] مصوبه تشکیل گروه برنامه‌ریزی علوم پزشکی، مصوب ۱۳۷۱/۰۶/۳۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی.

گزیده سیاستی

در بررسی قوانین آموزش عالی کشورهای مختلف رویکردهایی همچون حمایت هدفمند دولت از آموزش عالی، تقدم آموزش عمومی رایگان بر دیگر انواع آموزش، تاکید بر استقلال دانشگاهی، حرکت از مدل دولت‌گرایی سنتی به مدل تعاملی مبتنی بر قرارداد بین دولت و دانشگاه و سنجش مبتنی بر خروجی به جای ورودی برجسته است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir